

Stiftelsen Unga Kvinnors Värn

För unga kvinnor i kris.

Våldsutsatta kvinnors erfarenheter på skyddade boendet Unga Kvinnors Värn

UTVÄRDERING AV JOURNALER 2009-2014

PROJEKTLEDARE: LINNÉA HALL

HANDLEDARE: ELISABETH STENBERG

UPPDRAGSGIVARE: STIFTELSEN UNGA KVINNORS VÄRN, 2016

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning	4
Syfte och frågeställningar	6
Syfte.....	6
Frågeställningar	6
Bakgrund	7
Svensk kvinnofridshistoria med fokus på UKV:s arbete	7
Tidigare forskning inom området	10
Material och metod	13
Material och datainsamling.....	13
Kvantitativ innehållsanalys	14
Kodningsmanual	17
Antal placeringar och antal dagar mellan placeringarna	17
Kvinnans ålder och barn	17
Födelseland och behov av tolk.....	17
Boende och placerande socialtjänst	17
Anledning till placering	18
Våldet och förövarna	20
Uppehållstillstånd	23
Sysselsättning.....	23
Psykisk och fysisk hälsa	23
Utflytt	24
Att utvärdera journaler.....	26
Resultat och diskussion	27
Vad karakteriserar de kvinnor som har bott på UKV mellan år 2009-2014?	27
Antal dagar på boendet, ålder och barn	27
Region/födelseland, tolkbehov och uppehållstillstånd	28

Placering: vem och hur	30
Placeringsanledning	32
Förövare	33
Våldets art	34
Polisanmälan	35
Sysselsättning	36
Psykiskt mående	37
Fysiskt mående	39
Anledning till utflytt	39
Partnervåld och hedersrelaterat våld – jämförelse	43
Psykiskt och fysiskt mående	45
Psykiatrisk problematik, saknar bostad och människohandel/prostitution	46
Läsning av journalerna	46
Slutsatser	48
Vilken typ av våld hade kvinnorna utsatts för?	48
Hur hade kvinnorna påverkats fysiskt och psykiskt av våldet som de hade utsatts för?	48
Hur såg kvinnornas kontakter med olika samhällsinstanser ut under boendetiden?	48
Avslutande ord	50
Tack	50

Sammanfattning

För att undersöka våldsutsatta kvinnors erfarenheter på boendet Unga Kvinnors Värn har 213 journaler mellan åren 2009-2014 analyserats med hjälp av kvantitativ innehållsanalys. Syftet med studien var att kartlägga och utvärdera kvinnornas erfarenhet av våld, psykisk och fysisk (o)hälsa, samt kontakten med olika samhällsinstitutioner, utifrån journaler. Utifrån utvalda intressanta variabler grundade i teorier om bland annat våld utformades en kodningsmanual för att undersöka journalerna. Variablerna kodades för att sedan kunna statistiskt analyseras.

De största grupperna som placerades på UKV utgjordes av kvinnor som varit utsatta för partnervåld och hedersrelaterat våld. Psykiskt, fysiskt och sexuellt våld var vanligast (oftast hade kvinnorna varit utsatta för flera olika typer av våld). En närstående till kvinnan var i de flesta fall förövare, i majoriteten av fallen en man (men kvinnor förekom också som förövare). Att ha varit våldsutsatt tidigare i livet samt att fortsätta utsättas för våld och hot under boendetiden var vanligt. Ängest/oro, rädsla och sömnstörningar var de vanligaste psykiska åkommorna. Var femte kvinna uttryckte också suicidtankar under boendetiden. De vanligaste fysiska besvären var huvudvärk/värk i kroppen, samt trötthet och magbesvär. Drygt var femte kvinna hade behov av någon form av psykofarmaka under boendetiden.

Överlag gick det att se att kvinnans sysselsättningsgrad sjönk när hon flyttade till UKV. Att etablera sig på arbetsmarknaden, samt att hitta en ny utbildningsplats var en utmaning för, och i arbetet med, kvinnorna. Angående kvinnornas kontakt med vården hade var sjätte kvinna fysiska skador av våldet hon utsatts för och majoriteten av dessa kvinnor sökte läkarvård för dessa skador. Drygt var femte kvinna hade en terapeutisk samtalskontakt under boendetiden (kurator, terapeut, psykolog eller psykiatriker) som i vissa fall förmedlades via primärvården. Var tionde kvinna besökte en psykiatrisk akutmottagning under boendetiden och drygt hälften av dessa lades in på psykiatrisk avdelning under en tidsperiod. Kontakten med polismyndigheten i samband med placeringen på UKV varierade, men nästan var tredje kvinna som hade utsatts för våld valde att polisanmäla.

De två största grupperna som placeras, kvinnor utsatta för partnervåld och hedersrelaterat våld, uppvisar stor våldsutsatthet och psykisk ohälsa. En slutsats som kan dras utifrån utvärderingens resultat var att en grupp som kan ses som extra sårbar och som är i stort behov av extra hjälp och stöd var kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld. Dessa kvinnor hade högre grad av sömnstörningar och självmordstankar. Resultaten visar även att hot och/eller våld mot kvinnorna fortsätter under boendetiden. Vikten av att kvinnorna får bo skyddat och att få stöd i att hantera effekterna av våldet som kvinnan utsatts för innan och under boendetiden blir därför central. Att skyddade boenden har dygnet-runt-personal med mottagande och stöd under dagens alla timmar är även det en stark rekommendation. Värde av fortbildning om psykisk ohälsa och en interkulturell kompetensutveckling för personalen på skyddade boenden bör också ses som vidare utvecklingsområden i dessa verksamheter.

Inledning

Mäns våld mot kvinnor är ett jämställdhetsproblem både i Sverige och på ett internationellt plan. Världshälsoorganisationen (WHO) menar att våldet mot kvinnor även är ett folkhälsoproblem och bör ses som ett av de allvarligaste hoten mot kvinnors hälsa.¹ Att kvinnor utsätts för våld av personer som är henne närstående (i de flesta fall av män) kan också definieras som ett demokratiproblem eftersom det hindrar kvinnor att delta i samhället som fria individer. Juridikprofessorn Catharine MacKinnon menar att våldet som kvinnor utsätts för, och dess utbredning, suddar ut gränserna mellan fred- eller krigstillstånd inom ett land och kan därför även betraktas som ett säkerhetsproblem. Trots att ett land inte befinner sig i väpnad konflikt kan mäns våld mot kvinnor betraktas som ett krig mot kvinnor i fredstid.² Förtrycket består av psykiskt, fysiskt, sexuellt och/eller ekonomiskt våld, vilket tydligt påverkar kvinnors makt över sina egna liv. Krigiska och våldsamma handlingar som utförs mot kvinnor begränsar deras rätt att leva i ett säkert och demokratiskt samhälle fritt från våld och förtryck.

Män och kvinnor tilldelas olika roller och status i samhället och generellt sett värderas män och egenskaper som betraktas som manliga högre.³ Att män tillskrivs högre status och därmed besitter mer makt skapar olika förutsättningar för kvinnor och män att forma sina liv; inom ekonomin och politiken, i familjen, i olika relationer, i det betalda och obetalda arbetslivet samt i det offentliga rummet.⁴ I det patriarkala samhälle som vi lever i blir mäns (dödliga) våld det yttersta uttrycket för makt över både kvinnor och andra män.

Både män och kvinnor utsätts för våld i dagens Sverige. Dock skiljer sig relationen mellan offer och förövare tydligt åt mellan kvinnor och män som utsätts för misshandel. För 41 % av de utsatta kvinnorna är gärningspersonen en bekant och i 37 % av fallen är gärningspersonen en närstående. För män som utsätts för våld är förövaren i majoriteten av fallen helt okänd (71 %) och i endast 2 % av fallen är gärningsmannen en närstående.⁵ Kvinnor utsätts även i betydligt högre grad för misshandel i en bostad (kvinnor 30 %, män 6 %) och män utsätts för misshandel i större utsträckning på en allmän plats (män 59 %, kvinnor 36 %). Brottsförebyggande rådet menar således att dessa siffror visar på att män i regel inte utsätts för misshandel av någon närstående eller i hemmet, medan misshandel mot kvinnor oftare sker i det privata eller i arbetslivet.

1 (Heimer G. , 2013)

2 (MacKinnon, 2006, s. 5)

3 (Heimer G. e., 2008, s. 25ff)

4 Självfallet varierar mäns individuella upplevelse av makt inom den egna gruppen då andra maktordningar påverkar detta, så som sexualitet, klass, etnicitet, funktionalitet etc. Dock är män som grupp de som mest frekvent brukar våld, se följande stycke.

5 (BRÅ, Misshandel mot kvinnor, 2014)

År 2013 anmäldes 27 100 fall av misshandel mot kvinnor över 18 år i Sverige.⁶ Dock visar Brottsförebygganderådets statistik från år 2012 att anmälningsbenägenheten är låg hos personer som blivit utsatta för brott i en nära relation - endast 3,9 % hade polisanmält händelsen.⁷ Mörkertalet för misshandel och våld i nära relation är således stort och det är även vanligt att våldet normaliseras till den grad att den som utsätts inte definierar handlingarna som våld och övergrepp.

Våldet mot kvinnor är ett alarmerande och akut samhällsproblem. Samhället har ett demokratiskt ansvar för våldsutsatta kvinnor och i Sverige spelar socialtjänsten en viktig roll för att få kvinnorna att bli fria från våldet. Socialtjänsten kan därför ta hjälp av skyddade boenden för kvinnor som i det akuta skedet behöver en trygg plats fri från våld och förtryck. Unga Kvinnors Värns (UKV) skyddade boende är en plats dit kvinnor kan komma för att få skydd och stöd. För att kunna hjälpa och stödja våldsutsatta kvinnor på bästa sätt är det viktigt att arbetsmetoderna på skyddade boenden ständigt utvecklas och utvärderas. Socialstyrelsen menar att det är viktigt att det ”skyddade boendet följer systematiskt upp våldsutsattheten hos dem som bor i det skyddade boendet, under vistelsetiden. /.../Det har visat sig att våldsutsatta personer som bor på skyddat boende ofta utsätts för fortsatt våld även under vistelsetiden på det skyddade boendet. För att kunna erbjuda rätt stöd och hjälp till dessa personer är det viktigt att det skyddade boendet har kunskap om hur situationen ser ut för den enskilda personen.”⁸

Kunskapen om våldsutsatta kvinnors situation och upplevelser, både generellt och på UKV, har på flera sätt behov av att breddas och utökas. Målsättningen för denna utvärdering är inte att presentera en fullständig eller slutgiltig kunskap om kvinnors erfarenheter av våld utan att kunna bidra till mer kunskap inom området.⁹ Att förbättra kunskapen om våldsutsatta kvinnors situation i synnerhet, kan i förlängningen förhoppningsvis bidra till att kvinnor i allmänhet ska kunna leva sina liv i fred och frihet utan våld.

⁶ (BRÅ, Misshandel mot kvinnor, 2014)

⁷ (BRÅ, Brott i nära relationer. En nationell kartläggning, 2014, s. 9)

⁸ (Socialstyrelsen, Kvalitetsindikatorer för skyddade boenden, 2013)

⁹ Likt utgångspunkten i rapporten, (Heimer G. , 2013, s. 21)

Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med utvärderingen är att kartlägga och analysera kvinnornas erfarenhet av våld, psykisk och fysisk (o)hälsa, samt deras kontakt med olika samhällsinstanser. För att uppfylla projektets syfte är målet att kvantifiera de data som går att utläsa från journalanteckningarna mellan år 2009-2014 i en statistisk sammanställning och analys.

Syftet med utvärderingen är sammanfattningsvis att öka kunskaperna om våldsutsatta kvinnor internt, inom UKV:s egen verksamhet, men även externt, på en samhällsnivå. I ett bredare perspektiv är en önskad målsättning att med ökad kunskap om våld i nära relation kunna förbättra våldsutsatta kvinnors situation.

Frågeställningar

Övergripande frågeställning:

- Hur såg våldsutsatta kvinnors erfarenheter ut när de bodde på UKV år 2009-2014?

Specifika frågeställningar:

- Vilken typ av våld har kvinnorna utsatts för?
- Hur har kvinnorna påverkats fysiskt och psykiskt av våldet som de utsatts för?
- Hur såg kvinnornas kontakter med olika samhällsinstanser ut under boendetiden?

Den övergripande frågeställningen syftar till att rama in erfarenheterna hos de våldsutsatta kvinnorna som bott på UKV mellan år 2009-2014. De specifika frågeställningarnas funktion är att konkretisera och bryta ned den övergripande frågeställningen genom att inrikta sig på kvinnornas utsatthet för våld, hur detta våld har påverkat deras psykiska och fysiska mående, samt hur kontakter med samhällsinstanser så som polis, sjukvården och arbetslivet/utbildningsvärlden har sett ut.

Bakgrund

Svensk kvinnofridshistoria med fokus på UKV:s arbete¹⁰

UKV grundas

UKV har arbetat med kvinnor som befunnit sig i kris i över 100 år. Arbetet på UKV har kontinuerligt anpassats efter de behov som uppstått i samhället när det gäller utsatta kvinnors situation. UKV grundades år 1914 av Jacobs församling i samarbete med Ersta Diakoniséllskap och var då Stockholms första så kallade kvinnohus. I början av 1900-talet var många kvinnor i Stockholms innerstad väldigt utsatta på grund av prostitution, fattigdom, sjukdom och arbetslöshet, och behovet av insatser för dessa kvinnor var stort. Till en början gick UKV:s personal ut på nattvandringar, sökte upp kvinnorna och erbjöd tillfälligt boende för dem i nöd – ett arbete som fortgick ända fram till 1970-talet. Verksamheten finansierades till en början helt av frivilliga gåvor och utfördes av diakonissor från Ersta som vid denna tid både arbetade och bodde på UKV.

Under 1960-talet öppnade UKV sina dörrar för kvinnor med olika typ av behov, även kvinnor med tungt missbruk och kvinnor med barn. Hjälpökande kvinnor kom till UKV för att vila och äta, och många mådde mycket dåligt både fysiskt och psykiskt.

Kvinnofridsfrågor uppmärksammas i den svenska offentliga debatten

Under 1970-talet började kvinnorörelsen inrikta sig på frågor gällande mäns våld mot kvinnor, kvinnors sexualitet och kroppsliga integritet. Aktivister och feminister vid denna tid menade att kvinnors kroppar i århundraden hade tillhört männen, staten och kapitalet, men var nu tvungna att tas tillbaka av kvinnorna själva.¹¹ De framlade att kvinnors kroppsliga erfarenheter inte var personliga och privata, utan politiska och högst verkliga. Då 1970-talet närmade sig sitt slut började diskussionen om patriarkatet utvecklas, och kvinnorörelsen inriktade sig på att sammanföra teori och praktik via aktion - bland annat genom att öppna en rad olika kvinnohus och skyddade boenden runt om i landet.¹² Kvinnorörelsen började vid denna tid definiera våldet som ett socialt och strukturellt problem, och som en del av manlighetskonstruktionen. Tonvikt lades även vid att våldet handlade om maktrelationer, och att motverka våld såg kvinnorörelsen som en högst politisk fråga.¹³

Under 1970- och 80-talet uppmärksammades misshandlade kvinnors situation inom den offentliga debatten i Sverige. UKV hade vid denna tid varit verksam under flera decennier och stöttat utsatta

10 (Unga Kvinnors Värn, 2014)

11 (Eduards, 2007, s. 261f)

12 (Eduards, 2007, s. 263f)

13 (Eduards, 2007, s. 265)

kvinnor, men blev nu en del av rörelsen som började definiera mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem. Idén om ett boende som tog hänsyn till kvinnornas behov av skydd och säkerhet blev under denna tid en central funktion i UKV:s verksamhet. I mitten av 1990-talet började media uppmärksamma hedersrelaterat våld genom att unga kvinnor utsattes för dödshot och mordförsök av nära anhöriga. UKV började då ta emot unga kvinnor som behövde skydd och stöd på grund av hedersrelaterad problematik, vilket fortfarande utgör en stor del av arbetet på UKV. I början av 2000-talet tog UKV emot de första kvinnorna utsatta för sexuell människohandel. Sedan dess har UKV engagerat sig i frågor kring sexuell människohandel och deltar i flera internationella nätverk där man delar med sig av sina kunskaper och erfarenheter från det direkta arbetet med denna målgrupp.

Kvinnors organisering kring mäns våld mot kvinnor i Sverige kan ses som en reaktion på att problemet med mäns våld mot kvinnor är något som staten, och den etablerade politiken, uppenbart misslyckas med att hantera. Verksamheten hos olika former av skyddade boenden har idag mynnat ut i ett arbete som inte bara stöttar och skyddar våldsutsatta kvinnor, utan också verkar opinionsbildande och våldsförebyggande genom exempelvis utbildningar och föreläsningar.

UKV:s verksamhet idag¹⁴

Målgrupp

UKV driver idag ett kris- och motivationshem med skyddad adress i Stockholm för kvinnor mellan 18-30 år. UKV erbjuder kvalificerat psykosocialt stöd till unga kvinnor i utsatta situationer som lider av psykisk ohälsa och/eller är utsatta för hot, våld eller svåra övergrepp och kränkningar. UKV erbjuder förutom kollektivt boende (KB) även boendestöd i form av skydds- och träningslägenheter (STL). UKV är ett "hem för vård eller boende" (HVB)¹⁵ och står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). UKV:s intressentgrupper är kommunernas socialtjänst eller psykiatriska kliniker som efterfrågar platser för de utsatta kvinnorna som är i behov av stödinsatser. UKV vill även arbeta opinionsbildande genom att uppmärksamma och lyfta frågor kring utsatta kvinnors situation i samhället. UKV arbetar på uppdrag av kommunernas socialtjänst som en del i bistånd som beviljats enligt Socialtjänstlagens 5 kap. 11§.¹⁶

14 (Unga Kvinnors Värn, 2013)

15 (Socialtjänstförordningen, enligt 8 kap, 2 § och 5 §)

16 "Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver." (Socialtjänstlagen 2001:453, 2001) 5 kap, 11§, under rubriken "Brottsoffer"

UKV:s boende och dess stödinsatser

Det skyddade boendet på UKV har plats för nio kvinnor och personal är anställd dygnet runt för samtal, krishantering och ett professionellt omhändertagande. I organisationen finns det tolv anställda medarbetare i olika funktioner: en verksamhetschef, en föreståndare, åtta kuratorer (varav en kurator som arbetar med skydds- och träningslägenheterna), samt en hantverkspedagog och en kökspedagog. Kuratorernas uppdrag är främst att vara kontaktperson för de boende och har det stödjande ansvaret för vistelsen på UKV. Verksamheten har ett strukturerat innehåll med bland annat krishantering, miljöterapi, pedagogiskt köksarbete och skapande verksamhet under ledning av hantverkspedagogen. UKV ordnar olika aktiviteter så som motion/friskvård, självförsvarsträning och olika kulturaktiviteter utanför UKV. Syftet är att öka kvinnornas självförtroende och självkänsla, samt att förbereda dem för ett självständigt liv efter vistelsen på UKV. Utöver dessa verksamheter organiserar UKV gruppverksamheten *Nour* för kvinnorna på boendet där de får samtala om olika ämnen. Stiftelsen driver också en terapimottagning och en gruppverksamhet, Nike, som vänder sig till våldsutsatta kvinnor som inte bor på UKV.

Tidigare forskning inom området

Majoriteten av tidigare forskning inom området för våldsutsatta kvinnor och skyddade boenden i Sverige undersöker bland annat våldsutsatta kvinnors hälsa, kvinnornas kontakter med myndigheter och hur stödet för våldsutsatta kvinnor ser ut.

Forskningen inom området visar att våldsutsatta kvinnorna har en sämre psykisk och fysisk hälsa än normalbefolkningen - PTSD, depression, självskadebeteende, riskbruk av alkohol och fysisk ohälsa (psykosomatiska symptom) är återkommande hälsoproblem hos kvinnor som blivit utsatta för våld (sexuellt, fysiskt och/eller psykiskt).¹⁷ Studierna visar även att kvinnor placerade på skyddade boenden ofta är traumatiserade och har stort behov av psykosociala insatser, både praktiskt och känslomässigt stöd, samt kvalificerad kris- och traumabehandling.

Hur stödet omkring de våldsutsatta kvinnorna ser ut har också visat sig ha betydelse för kvinnornas mående: placeringens längd på skyddat boende och innehållet av insatserna har stor betydelse för kvinnornas mående, och några studier visar att de stödkontakter och psykologsamtal som kvinnorna har haft inte alltid har varit tillräckliga med tanke på det våld och hot som de utsatts för.¹⁸ Gällande olika samhällsinstitansers arbete (socialtjänsten, skyddade boenden, andra myndighetspersoner) visar tidigare forskning att planer för utslussning och fortsatt stöd efter det skyddade boendet saknas i många fall, och att socialtjänstens ansvar för detta ofta är oklart. De skyddade boendena har även i flertalet av fallen ingen information om vart kvinnorna som flyttat ut från de skyddade boendena tagit vägen eller hur det gick för dem. Studierna visar också att både hos kommunerna och hos kvinnojourerna finns brister i dokumentationen kring våldsutsatta kvinnor, och att uppföljning och långsiktigt stöd till kvinnorna saknas både i kommunernas och sjukvårdens arbete.¹⁹

Vidare visar forskningen att stödet som kvinnorna och barnen får oftast är beroende av vilken kommun de bor i snarare än av vilka behov de har, och att bemötandet av kvinnorna varierade utifrån personalens kunskap om våld mot.²⁰ Utbildning om kvinnofridsfrågor för personal som möter våldsutsatta kvinnor lyfts också fram som oerhört viktigt för att förbättra bemötandet och arbetet med våldsutsatta kvinnor. Dock finns det stora brister inom socialtjänst, skola, rättsväsende, hälso- och sjukvård och inom polisen gällande kunskap om våld mot kvinnor och om våldets mekanismer.²¹

¹⁷ (Hermansson, 2011), (Heimer G. , 2013), se även (Tengström, 2011)

¹⁸ (Enander, 2013), (Eliasson, 2006), (Lilja, 2014), (Norén, 2009), (Reyes, Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld. Dokumentation från nationellt samråd i Stockholm, april 2008, 2008),

¹⁹ (Thörn, 2014)

²⁰ (Thörn, 2014)

²¹ (Hoffer, 2010)

Sammanfattningsvis finns ett stort antal studier som fokuserar kvinnor och flickor som blivit utsatta av hedersrelaterat våld.²² Det finns även ett flertal studier som utvärderar specifika skyddade boendens verksamheter.²³ Dock är dessa i majoriteten av fallen gjorda med hjälp av intervjuer eller enkäter. En rad studier har också utförts som fokuserar på hur våldsutsatta kvinnor bemöts av myndigheter – även dessa till stor del gjorda med hjälp av intervjuer eller enkäter.²⁴ Vidare finns ett flertal rapporter och studier som inriktar sig på att kartlägga skyddade boenden på en nationell nivå, och en handfull handböcker och kunskapsöversikter som berör våld mot kvinnor på ett mer övergripande plan har också skrivits.²⁵

Vad som är utmärkande för denna utvärdering är delvis valet av material och metod eftersom journaler har undersökts med hjälp av kvantitativ innehållsanalys. Storleken på materialet skiljer sig också från tidigare studier eftersom denna utvärdering har kvantifierat material ifrån 213 journaler mellan åren 2009-2014. I jämförelse med tidigare studier inom forskningsfältet har den kvantitativa innehållsanalysen som metod och journaler som material inte använts tidigare gällande målgruppen kvinnor boendes på skyddat boende. Inte heller har UKV:s målgrupp (unga kvinnor mellan 18-30 år som på olika sätt behöver kvalificerat psykosocialt stöd och som lider av psykisk ohälsa och/eller är utsatta för hot, våld eller svåra övergrepp och kränkningar) tidigare studerats närmre. Fokus inom tidigare studier har istället legat på unga kvinnor, främst utsatta för hedersrelaterat våld eller på kvinnor (ingen övre åldersgräns) med/utan barn som utsatts för våld i nära relation. Lång + 2 främst Kombinationen av metod- och materialval, samt av de kategorier som har valt att kvantitativt analyseras (se kapitel "Kodningsmanual: kategorier och teori") gör studien unik. Studien kan även fylla en intern kunskapslucka hos UKV då kvinnornas erfarenheter och upplevelser inte tidigare sammanställts och analyserats i denna utsträckning.

Slutligen har studiet av tidigare forskning inom fältet även inneburit en strävan om att finna en metod för granskning och utvärdering av journaler inom socialt arbete. Inget befintligt kvantitativt instrument eller någon form av kodningsmanual som rör våld mot kvinnor har funnits som går att tillämpa på journaler. Kodningsmanualen har därför behövt utformas unikt till denna studie. Även på detta sätt skiljer sig valet av metod sig ifrån tidigare studier inom forskningsområdet av skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor.

En ytterligare motivering till värdet av denna utvärdering kan ses i relation till Socialstyrelsens vägledning från 2013, *Fristad från våld - en vägledning om skyddat boende*, som tydligt beskriver hur forskningen kring skyddade boenden är bristande. Socialstyrelsen menar att skyddade boenden är en

²² (Bergström, 2012), (Eldén Å. J., 2005), (Bak, 2007), (Ghazinour, 2007), (Reyes, Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld. Dokumentation från nationellt samråd i Stockholm, april 2008, 2008)

²³ (Sundgren Grinups, 2012), (Yahaya, 2011), (Grausne, 2005), (Gustafsson, 2013)

²⁴ (Lundkvist, 2004), (Olsson, 2008),

²⁵ Se exempelvis (Eliasson, 2006), (Norén, 2009)

betydelsefull verksamhet i Sverige och att det finns stor anledning att peka på behovet av fortsatt vetenskaplig kunskap, utvärdering och forskning inom området.²⁶

För mer detaljerad forskningsöversikt, se *Appendix 2*, på www.ukv.se.

²⁶ (Socialstyrelsen, 2013, s. 70ff)

Material och metod

Material och datainsamling

På UKV förs journaler kontinuerligt för samtliga boendekvinnor i enlighet med Socialtjänstlagen och Socialstyrelsens föreskrifter.²⁷ Journalföringen är en grundläggande del i det dagliga arbetet på UKV och möjliggör att personalen kan beskriva och följa kvinnans process under boendetiden utifrån dokumentationen i journalerna.

<u>ÅR</u>	<u>JOURNALANTAL</u>
2009	30
2010	50
2011	45
2012	50
2013	31
2014	7
TOTAL	213

Tabell 1, Totalt antal inkluderade journaler

Som nämnt ovan har det empiriska materialet insamlats via journalsystemet TRYGG vilket gjort att processen av datainsamling inte har varit speciellt tidskrävande eftersom materialet automatiskt har funnits sparad elektroniskt i journalsystemet.²⁸ Materialet har även naturligt avgränsats tidsmässigt utifrån införandet av journalsystemet år 2009 och av bytet till ett nytt journalsystem år 2014. Tidsperioden från den första skrivna journalanteckningen till den sista har sträckt sig mellan följande datum: 2009-04-23 – 2014-03-31. Materialet har därmed löpt över nästan fem års tid. Den 31:a mars 2014 övergick journalföringen i TRYGG till ett nytt journalsystem. Antal inkluderade journaler i studien har varit 213 stycken, se *Tabell 1*. 213 journaler avser lika många enskilda kvinnor. Dock har några av dessa kvinnor skrivits in flera gånger: 20 stycken kvinnor (9 %) har skrivits in mer än en gång på UKV. Det totala inskrivningsantalet har därmed varit 236 st. Observera att denna siffra ej avser antal enskilda kvinnor. Ibland har kvinnorna skrivits in dagen/dagarna efter att de skrivits ut och

²⁷ För mer detaljerad genomgång av aktstudier och journalföring se *Appendix 5, Aktstudier och journalföring*, på www.ukv.se.

²⁸ För bakgrund till journalsystemet Trygg, se *Appendix 1*, på www.ukv.se.

ibland kan de ha kommer åter till UKV flera månader/år efter första inskrivningen. För att statistiken inte ska bli missvisande (av att en kvinnas erfarenheter inkluderas flera gånger) har endast den första inskrivningen av varje kvinna dvs. 213 stycken inkluderats.

Kvantitativ innehållsanalys

För att kunna kartlägga kvinnornas erfarenheter utifrån journalerna har kvantitativ innehållsanalys används som analysmetod. Kvantitativ innehållsanalys är en fruktbar metod för systematisk analys av dokument och texter, så som journaler.²⁹ För att kunna tolka det empiriska materialet behövde journalerna kvantifieras och systematiseras. Den kvantitativa innehållsanalysen har därför krävt vissa tolkningsregler som definierat variablerna som har valts att undersökas i journalerna.³⁰ Dessa tolkningsregler har utgjorts av en kodningsmanual som utgjort en central del av studiens utformning.

Skapande av kodningsmanualen

I studiens inledningsskede undersöktes tidigare års statistik från UKV för att kartlägga vilka variabler som vanligtvis kartläggs utifrån kvinnornas tid på UKV. Den tidigare statistiken hade inte insamlats genom läsning eller genomgång av journalanteckningarna utan hade sammanställts utifrån en sk. ”Utskrivningsinformation”. Utskrivningsinformationen innehöll klientens namn och personnummer, in- och utskrivningsdatum, vem i personalen som hade skrivit ut kvinnan, vad hon blev utskriven till dvs. till vilket typ av boende hon flyttade till efter UKV, vad orsaken till utskrivningen var, kommentar till utskrivningen (fritext för personalen att fylla i), och kvinnans nya adress om det fanns en sådan. Utskrivningsinformationen gick att finna i varje journal i journalsystemet TRYGG och var skriven av personalen på UKV. Vid genomgång av statistiken påbörjades ett arbete med att definiera existerande variabler utifrån teorier om exempelvis våld, och genom att utöka antalet variabler och teman som kvantitativt skulle kunna vara intressanta, och möjliga, att undersöka utifrån journalerna.

För att kunna utföra en statistisk sammanställning och analys av ett relativt ostrukturerat material, så som journalanteckningar, är kodning en del i den kvantitativa innehållsanalysen.³¹ Journalanteckningarna har kodats utifrån de teman och variabler som har varit intressanta för denna studie.³² I ett första steg har svaren på frågorna som ställs till materialet (ex. vilket våld har kvinnan utsatts för?) grupperats utifrån olika variabler (ex. psykiskt-, fysiskt-, sexuellt-, ekonomiskt våld; människohandel/prostitution; rasistiskt våld och/eller existentiellt våld).³³ Variablerna förankrades i teorier (ex. teorier om våldets art) som lades till grund för den *kodningsmanual* som utformades för

²⁹ (Bryman, 2008, s. 283)

³⁰ (Esaiasson, 2007, s. 224)

³¹ (Bryman, 2008, s. 242)

³² (Bryman, 2008, s. 290)

³³ (Bryman, 2008, s. 283)

studien (se nedan för mer ingående beskrivning av kodningsmanual). Kodningsmanualen innehåller instruktioner för utförandet av kodningen och består utav en förteckning över alla de variabler som har kodas, hur de definierats och avgränsats, samt vilka siffror som svarat mot respektive kategori.³⁴ Kodningsmanualen som ett verktyg för att undersöka journalerna konstruerades i en växelverkan mellan pilotstudier (se nedan), utifrån teorier om våld och trauma, i dialog med personalen på UKV, och utifrån UKV:s arbetsmetoder.

Pilotstudie

Efter att kodningsmanualen hade utformats i ett första skede utfördes en pilotstudie där kodningsmanualen testkördes på journalerna. De 11 första journalerna från år 2009 genomlästes för att undersöka hur väl metoden och variablerna fungerade i relation till materialet, dvs. huruvida materialet kunde svara på frågorna ställda till det (ex. gick det att hitta utsagor om olika typer av våld som de utsatta kvinnorna berättade om?). Utifrån samtal med personalgruppen där den första versionen av kodningsmanualen presenterades reviderades denna, och sedan gjordes ytterligare tillägg av nya variabler som skulle kunna vara möjliga att kvantifiera. Sedan testkördes ytterligare 11 stycken journaler från år 2013 för att undersöka skillnader och likhet kring hur väl materialet mellan journaler från år 2009 och år 2013 kunde svara på kodningsmanualens frågor. Det visade sig att de undersökta journalanteckningarna från år 2013 var längre och mer innehållsrika. Journalanteckningarna från 2013 besvarade, eller inrymde, fler variabler än de journaler från år 2009 som testades, vilket gjorde att kodningsmanualen för variablerna fick förbli i sin utökade form.

Kodning - kodningsschema

Ett kodningsschema skapades som ett praktiskt verktyg för att samla in data från varje journal för att sedan kunna mata i datan i statistikprogram. Med utgångspunkt i kodningsmanualen utformades därför ett kodningsschema som innehöll studiens samtliga variabler, dess variabelvärden genom en förklaring av variabelns betydelse, och tillhörande siffror (exempelvis JA=1, NEJ/ UPPGIFT SAKNAS=0)³⁵. All insamlad data som rörde en viss journal fördes sedan in i en separat mall som hade sin utgångspunkt i kodningsschemat.³⁶ Journalerna lästes i kronologisk ordning och sammanställdes utifrån kodningsschemats variabler. För kodningsschema se *Appendix 3, Kodningsschema*, och för diskussion om metodens validitet, reliabilitet, anonymitet och konfidentialitet se *Appendix 6, Validitet, reliabilitet, anonymitet och konfidentialitet*, på www.ukv.se.

³⁴ (Bryman, 2008, s. 292), (Esaiasson, 2007, s. 227)

³⁵ (Esaiasson, 2007, s. 227)

³⁶ (Bryman, 2008, s. 291)

Statistik

Den statistiska analysen har gjorts i Excel och SPSS. De kontinuerliga variablerna (exempelvis ålder, antal boendedagar osv.) kommer presenteras i medelvärden. De kategoriska variablerna (exempelvis vilket typ av våld kvinnan har utsatts för) kommer presenteras i procentenheter.

För jämförelser mellan gruppen kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld, respektive partnervåld, kommer Student's t-test för kontinuerliga variabler och Chi-två-test för kategoriska variabler att användas.³⁷ Dessa statistiska metoder kommer användas vid jämförelser för att visa på statistik signifikans, dvs. att de värden som avviker (t.ex. en högre grad av utsatthet för en viss typ av våld i en specifik grupp) inte endast har tillkommit av slumpen.

³⁷ (Bryman, 2008, s. 335)

Kodningsmanual

Kodningsmanualen utformades för att undersöka utvalda variabler i journalerna. Vissa av variablerna har tydliga ja/nej-svar och andra svar har en mer deskriptiv karaktär. Vid anteckning ”Nej” avses att svaret inte nämns i journalen eller nekas i journalen. Vid anteckning ”Ja” avses att svaret nämns i journalen om inte annat svar ges.

Antal placeringar och antal dagar mellan placeringarna

Här antecknas antal placerade kvinnor på UKV. Även om en kvinna skrivs in vid mer än ett tillfälle på UKV har den första placeringen inkluderats.³⁸ Om en och samma kvinna åter placeras på UKV antecknas antal besök. Dock kommer studien fokusera på den första inskrivningen (även om kvinnan placerades flertalet gånger på UKV).

Kvinnans ålder och barn

För att rama in en del av den våldsutsatta kvinnans situation kartläggs variablerna ålder och barn. Här antecknas kvinnans ålder, huruvida kvinnan har barn; hur många barn, och om kvinnan har barn med förövaren.

Födelseland och behov av tolk

Att vara invandrad eller nyanländ kan göra kvinnan extra sårbar eftersom hon kanske saknar familj, vänner och andra nätverk som kan stötta henne vid svåra situationer.³⁹ Likaså kan bristande språkkunskaper vara en faktor som gör henne ytterligare utsatt. Här antecknas vilket land kvinnan är född någonstans⁴⁰, samt om kvinnan är i behov av tolk vid samtal.

För att säkerställa kvinnornas anonymitet har beslutet tagits att presentera regioner i rapporten, istället för specifika länder. Detta beslut har även tagits för att göra informationen mer lättillgänglig.

Boende och placerande socialtjänst

Som tidigare nämnt är socialtjänsten den myndighet som primärt placerar kvinnor på UKV. Här sammanställs hur länge (antal dagar) och i vilken form kvinnan bor på UKV (kollektivboende - KB,

³⁸ Länsstyrelsernas definition av placering: ”Placering innebär att socialnämnden har beslutat att en person, under kortare eller längre tid, inte ska bo i det egna hemmet utan i ett särskilt identifierat boende som socialtjänsten har valt. Socialtjänsten placerar personen i fråga och betalar direkt till huvudmannen för vistelsen och de övriga insatser som boendet förbinder sig till att ge den placerade personen.” (Reyes, Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld. Dokumentation från nationellt samråd i Stockholm, april 2008, 2008, s. 16)

³⁹ (Heimer G. e., 2008, s. 75)

⁴⁰ Liknande angreppssätt hos Statistiska Centralbyrån, (Statistiska Centralbyrån, 2013)

skydds- och träningslägenhet – STL, eller KB+STL), av vilken stadsdel/kommun hon blir placerad (Stockholms kommun/stadsdelsförvaltning, kranskommuner till Stockholm, kommuner i övriga landet, eller av myndighet), samt om kvinnan kommer till UKV akut eller planerat. Om kvinnan placeras samma dag som socialtjänst eller socialjour kontaktar UKV benämns den som akut. Planerad placering innebär att ett möte för besök bokas in av socialtjänsten en tid före kvinnans ankomst till boendet. Här antecknas även vilken månad på året som kvinnan flyttar in på UKV.

För att säkerställa kvinnornas anonymitet har beslutet tagits att inte presentera specifika kommuner i rapporten, istället har placeringskommun definierats utifrån *Stockholms kommun, kranskommuner till Stockholm* eller *kommuner i övriga landet*. Detta beslut har även tagits för att göra informationen mer lättillgänglig.

Anledning till placering

Här antecknas den främsta anledningen till att kvinnan placerades på UKV. Kvinnor kan placeras på UKV av olika anledningar: partnervåld, hedersrelaterat våld, hedersrelaterat partnervåld, våld i nära relation, människohandel/prostitution, psykiatrisk problematik, saknar boende/utslängd från boende eller övrigt. Kvinnan kan ha flera anledningar till placering. Se nedan för definitioner av placeringsanledning.

Partnervåld, definition:

Partnervåld definieras som att kvinnan utsätts för våld av sin partner eller ex-partner, där förövaren kan vara både en man eller en kvinna.⁴¹ Våld mot män förekommer också, men eftersom UKV är ett boende som endast tar emot personer som identifierar sig som kvinnor så ser avgränsningen ut på detta sätt.

Hedersrelaterat våld, definition:

Utifrån en hedersrelaterad problematik motiveras våldet mot kvinnan av föreställningar om familjens/släktens heder – kvinnors kyskhet anses vara av grundläggande betydelse för familjens heder.⁴² I ett hederskulturellt sammanhang ”kopplas kvinnors beteende till det manliga kollektivets heder, är en kvinnas rykte avgörande för upprätthållandet eller smutsandet av heder, behöver ett rykte inte handla om vad man gjort eller inte - det viktiga är vad andra säger, blir ’hora’ och ’oskuld’ uteslutande kvinnokategorier, ett dåligt rykte fastnar och kan inte göras ogjort, upprättas kollektivets heder genom att en kvinna som fått en horastämpel fysisk eller socialt ’försvinner’, är våld ofta

⁴¹ (Unizon, 2015)

⁴² (Socialstyrelsen, Våld – Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, 2011, s. 35)

planerade handlingar i syfte att avlägsna skammen, kan våldet beslutas och utföras av ett kollektiv (oftast män), kan våldet drabba flera (oftast kvinnor och barn), och diskrimineras kvinnor för att de är kvinnor – liksom i de flesta andra kulturella sammanhang.”⁴³ I denna definition ingår även hedersrelaterat partnervåld, dvs. att kvinnan kan utsättas för hedersrelaterat förtryck även av sin partner/sambo/make/a.

Människohandel/prostitution, definition:

Kvinnor som har utsatts för prostitution/sexköp, koppleri och/eller människohandel.

Sexköp: den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning.⁴⁴

Koppleri: den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.⁴⁵

Människohandel: den som med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen i syfte att personen ska utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål.⁴⁶

Psykiatrisk problematik, definition⁴⁷:

Kvinnor som är i behov av psykosocialt stöd och boende men som ej behöver skydd. Dessa kvinnor kan exempelvis ha depression, självskadebeteende, ätstörningsproblematik, psykisk diagnos (ex. bipolär, emotionell instabil personlighetsstörning, disassociation), neuropsykiatrisk diagnos som ”låg begåvning” eller andra psykosociala svårigheter.

Saknar boende/utslängd från boende, definition:

Kvinnor som har blivit utslängda från sitt boende eller saknar boende.

Övrigt, definition:

Anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier.

⁴³ (Eldén Å. , 2009, s. 7)

⁴⁴ (Brottsbalk, 1962:700)6 kap § 11

⁴⁵ (Brottsbalk, 1962:700)6 kap § 12

⁴⁶ (Brottsbalk, 1962:700)4 kap § 1a

⁴⁷ Utifrån den målgrupp som UKV tar emot.

Våldet och förövarna

Förövaren/förövarna

Här antecknas kvinnans relation till förövaren/förövarna: partner/sambo/make/a (f.d.), syster, bror, mor, far, andra släktingar till kvinnan, släktingar till (f.d.) sambo/partner/make/a, vän, granne, okänd för kvinnan, eller övrigt (anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier.) Kvinnan kan ha flera förövare.

Våldets art

Här antecknas det våld som kvinnan nämner i samtal med personal på UKV och som finns antecknat i journalen. Kvinnan kan ha varit utsatt för flera olika typer av våld: psykiskt-, fysiskt-, sexuellt-, ekonomiskt våld, människohandel/prostitution, rasistiskt våld eller övrigt (definition: anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier.) Dessa respektive kategorier (ex. psykiskt våld) innehåller en mängd olika typer av uttryck för våld (ex. svartsjuka, kontroll, hot om våld) men om kvinnan har nämnt något av uttrycken (ex. svartsjuka) antecknas det att hon utsatts för den övergripande kategorin (psykiskt våld). Se nedan för definitioner.

Psykiskt våld, definition:⁴⁸

Psykiskt våld kan bland annat innebära olika former kontroll av kvinnan genom att exempelvis kontrollera när/hur hon går ut, kontroll av vilka personer (vänner, partner, familj, kollegor etc.) hon träffar, samt svartsjuka. Psykiskt våld kan även innebära kontroll över vilka kläder hon har, hur hon använder Internet/telefon/sms, hur hon använder sin tid och sina pengar. Psykiskt våld inkluderar även hot om: våld, om att döda kvinnan, om att ta sitt eget liv, om bestraffning, om ryktesspridning, om tvångs gifte, om att skada människor eller saker kvinnan tycker om. Kränkningar och uppmaningar till kvinnan om att hon ska ta sitt eget liv inkluderas också i definitionen av psykiskt våld.

Fysiskt våld, definition:⁴⁹

Fysiskt våld innebär olika former av misshandel: exempelvis att få något kastat på sig, att bli knuffad, att bli fasthållen, att bli släpad, att bli instängd och isolerad, att bli örfilad, att bli slagen med ett föremål, att bli sparkad, att någon tar stryptag eller försöker kväva kvinnan, att få huvudet bankat mot något eller att någon har använt någon form av vapen mot kvinnan.

⁴⁸ Definitionen av psykiskt våld hämtas ur (Eldén Å. , 2009, s. 30ff)

⁴⁹ Definitionen av fysiskt våld hämtas ur (Eldén Å. , 2009, s. 34)

Sexuellt våld, definition:⁵⁰

Sexuellt våld innebär exempelvis sexuella verbala kränkningar och sexuellt ofredande, att någon tagit i kvinnan på ett sexuellt sätt (ta tag, hålla fast, kyssa eller krama), att kvinnan blivit tvingad till en gynekologisk undersökning; att kvinnan blivit tvingad till sexuell aktivitet genom hot, fasthållande eller annat fysiskt våld, att någon tvingat eller försökt tvinga kvinnan till någon form utav sexuell aktivitet när hon inte har kunnat försvara sig (pga. att kvinnan varit sovande eller drogad på något sätt) eller att kvinnan har blivit könsstympad.

Ekonomiskt/materiellt våld, definition:

Ekonomiskt våld innebär exempelvis att kvinnan hindrats från att skaffa eller behålla ett jobb, att hon blivit tvingad att be om pengar, att kvinnans pengar har tagits ifrån henne, eller att kvinnan hållits omedveten och utan tillgång till familjens inkomst.⁵¹ Ekonomiskt våld kan även innebära att kvinnan har blivit skuldsatt genom tvång eller att hon har skulder/lån som tagits av en annan person utan kvinnans tillåtelse.⁵² Materiellt våld innebär att förstöra kvinnans privata ägodelar eller hota att slå sönder möbler och inredning.⁵³ Att bli fråntagen, eller att kvinnan undanhålls från, sina ägodelar (så som pass och andra värdehandlingar) räknas också som materiellt våld.

Människohandel/prostitution, definitioner:

Att kvinnan utsatts för prostitution/sexköp, koppleri och/eller människohandel. Se ”Anledning till inflytt: Människohandel/prostitution” ovan för definition. Variabeln ”Människohandel/prostitution” inom våldsdefinitioner särskiljs då dessa kvinnor i mindre utsträckning vill prata om sina upplevelser.⁵⁴ Därför är det av vikt att betona varför de placeras på UKV för att på så sätt få en aning om vilket våld de har utsatts för.

Rasistiskt våld och hatbrott, definition

Brottsförebyggande rådet definierar ”främlingsfientliga/rasistiska hatbrott som brott som begås på grund av rädsla för, fientlighet eller hat mot en person, grupp, dess egendom eller institution på grund av hudfärg, nationalitet eller etnisk bakgrund och som aktiverar en reaktion mot den eller dem som är, eller uppfattas vara, av utländsk eller svensk härkomst eller representanter för personer av utländsk eller svensk härkomst.”⁵⁵

⁵⁰ Definitionen av sexuellt våld hämtas ur (Eldén Å. , 2009, s. 36)

⁵¹ (Pence, 2014)

⁵² (Brottsofferjouren Luleås hemsida, Ekonomiskt våld, 2014)

⁵³ (Unizon, 2015)

⁵⁴ (Unga Kvinnors Värn, 2014, s. 18)

⁵⁵ (Brottsförebyggande rådet, 2013)

Övrigt, definition:

Anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier.

Våldsutsatthet tidigare i livet

Tidigare forskning visar att det finns en tydlig koppling mellan att ha varit utsatt för våld innan 18 års ålder och en utsatthet för våld i vuxen ålder.⁵⁶ Att ha varit utsatt för våld flera gånger i livet är därmed inte ovanligt och även denna variabel blir därför intressant att undersöka för att försöka förstå olika delar av våldets mekanismer. Här kartläggs om kvinnan har blivit utsatt för våld tidigare i livet.

Skador

Kartläggningen av kvinnans eventuella fysiska skador av våldet är intressant för att förstå hennes utsatta situation. Att kvinnan uppsöker läkarvård för sina fysiska skador kan även bidra till att uppta bevis för en eventuell polisanmälan.⁵⁷ Här undersöks huruvida kvinnan har några fysiska skador (blåmärken, skrubbsår, sår, invärtes skador/smärta etc.) av våldet (i samband med placeringen på UKV) och om kvinnan har sökt läkarvård i anslutning till flytten till UKV eller under boendetiden.

Våld under boendetiden på UKV

Efter att kvinnan har lämnat förövaren/förövarna fortsätter dock ofta våldet. Hot/varningar är de vanligaste formerna av psykiskt våld eftersom förövaren inte längre finns fysiskt nära kvinnan.⁵⁸ För att förstå en annan aspekt av våldets mekanismer kommer kvinnans utsatthet för våld under boendetiden att kartläggas. Här undersöks huruvida kvinnan har utsatts för hot och/eller våld under boendetiden. Våld/hot under boendetiden kan innebära: att kvinnan har fått hot via sms/telefon/internet/brev, blir hotad i möte med förövaren; blivit utsatt för fysiskt våld i möte med förövaren, att förövaren har sökt upp/kontaktat kvinnans familj/vänner/arbete och/eller hotat/varit våldsamt mot dem, att kvinnan har blivit utsatt för hot/våld av okänd/a, eller övrigt.

Polisanmälan

I de fall där kvinnan har polisanmält våldet som hon har varit utsatt för har kvinnan, ofta med stöd av UKV, kontakt med polis och eventuellt målsägarbiträde. Kvinnan väljer ibland att polisanmäla våldet och hoten. Här undersöks huruvida kvinnan har gjort en polisanmälan, om hon inte vill/vågar, eller om svaret ej finns i journalen.

⁵⁶ (Heimer G. , 2013, s. 67)

⁵⁷ (Heimer G. e., 2008, s. 129)

⁵⁸ (Heimer G. e., 2008, s. 73)

Uppehållstillstånd

En del av kvinnorna som placeras på UKV har kontakt med Migrationsverket av olika skäl. Denna variabel är intressant att undersöka då studier inom fältet för psykisk ohälsa bland asylsökande och nyanlända migranter visar att nyanländas psykiska mående påverkas negativt av att vara i en asylprocess.⁵⁹ Här kartläggs huruvida kvinnan har uppehållstillstånd (vilket form: TUT eller PUT), om hon är asylsökande eller papperslös.

Sysselsättning

Att ha en sysselsättning är en central del i kvinnornas tillvaro på UKV och påverkar tydligt deras dagliga rutiner och välmående. Här undersöks huruvida kvinnan har/har haft en sysselsättning innan hon kom till UKV och om hon haft en sysselsättning under boendetiden, och vilken typ av sysselsättning som avses. Sysselsättning avser skola, arbete eller praktik. Skola avser gymnasium, folkhögskola, högskola/universitet, Komvux, SFI eller liknande. Här undersöks även om kvinnan är arbetssökande och/eller om hon är sjukskriven under boendetiden.

Psykisk och fysisk hälsa

Kvinnans psykiska och fysiska hälsa är en viktig del i arbetet med kvinnor som har blivit utsatta för våld. Här kartläggs hur kvinnan definierar sitt psykiska och fysiska mående utifrån listan nedan.

Psykiska besvär⁶⁰

- Ångest/oro
- Panikattack
- Rädsla
- Hjälploshet/hopplöshet
- Sömnstörningar, för mycket/litet sömn, mardrömmar
- Känsla av skuld/skam
- Låg självkänsla/självförtroende
- Nedstämdhet
- Ilska/utåtagerande
- Minnesstörningar, störd tidsuppfattning
- Koncentrationssvårigheter
- Tillitsförlust

⁵⁹ (Socialstyrelsen, 2015)

⁶⁰ Vanliga psykiska reaktioner som kan inträffa efter våld och övergrepp (Heimer G. e., 2008, s. 145), (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, 2014)

- Flashbacks/återupplevande
- Undvikande av det som påminner om händelsen
- Överspändhet
- Övrigt

Fysiska besvär (utöver fysiska skador)⁶¹

- Huvudvärk eller värk i kroppen
- Magbesvär
- Aptitlöshet
- Domningar eller kraftlöshet i armar eller ben
- Illamående eller kräkningar
- Yrsel eller darrhänthet
- Trötthet
- Övrigt

Här kartläggs även vilka externa kontakter för psykiskt stöd som upprättades som psykiskt stöd för kvinnan – något som också skapar en trygghet för henne då hon flyttar från UKV. Här antecknas även kvinnans akuta kontakter med psykiatrin; huruvida kvinnan har ätit medicin för sin psykiska ohälsa; och om hon har uttryckt andra psykiska besvär under boendetiden (ätstörning, självskadebeteende och/eller självmordstankar). Självskadebeteende kan bland annat innebära att på olika sätt skada sig fysiskt som ångestlindring, att använda alkohol, droger eller sex som ångestlindring och i självskadesyfte. Huruvida kvinnan var gravid och om hon var gravid med förövaren antecknas även.

Utflytt

För att försöka få mer kunskap om vad som händer för kvinnorna när de flyttar ifrån skyddat boende så kommer orsak till utflytt och nästa boende att kartläggas. Här antecknas varför kvinnan flyttar från UKV, och vilket typ av boende, eller till vem hon flyttar efter tiden på UKV.

Anledningar till utflytt

Kvinnans initiativ: ex. att kvinnan kände sig redo att bo mer självständigt, att kvinnan inte tyckte att UKV:s boende passade henne, att kvinnan bestämde sig för att gå tillbaka till förövaren/förövarna och därmed inte var redo att lämna våldet och kontrollen, eller att kvinnan hade hittat någon annan form av eget boende.

⁶¹ Vanliga fysiska hälsobesvär med anledning av våldsutsatthet, hämtas ur (Eldén Å. , 2009, s. 38)

UKV:s initiativ: ex. att personalen ansåg att UKV inte var rätt boende för kvinnan eller att hon var i behov av annat stöd och/eller vård som UKV inte kunde ge (exempelvis att hon behövde mer psykiskt stöd; psykiatrisk och/eller somatisk vård), att kvinnan ej var skyddad på UKV (t.ex. genom att adressen hade blivit röjd), att kvinnan bröt mot UKV:s regler (exempelvis genom hot/våld mot personal eller andra boende), eller att kvinnan hade svårt att följa boendets rutiner vilket försvårade samarbetet mellan kvinnan och personalen på UKV.

Socialtjänstens initiativ: ex. att socialtjänsten bedömde att kvinnan inte var i behov av det stöd som erbjöds på UKV, att socialtjänsten erbjöd sina egna skyddade lägenheter, eller att kvinnan kunde lösa boendesituation på egen hand.

UKV vet ej

Övrigt: anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier.

Boende efter utflytt

- *Annat stödboende:* t.ex. kvinnojour, skyddat boende
- *Annat stödboende med mindre skydd/stöd:* t.ex. stödboende, familjehem, mellanboende
- *Kompis/partner/annan*
- *Eget boende:* t.e.x. egen lägenhet, inneboende, socialtjänstens egna lägenheter
- *Familjen/förövaren*
- *Familjen eller familjemedlem/ej förövaren*
- *Sjukhus/psykiatri*
- *Vandrarhem/lägenhetshotell/hotellhem/rumsjour*
- *UKV vet ej*
- *Övrigt:* definition: anledningar som ej ingår i ovan nämnda kategorier. T.ex. flyttade till ett annat land.

Att utvärdera journaler

Enligt Regionala Etikprövningsnämnden i Stockholm är det möjligt att utvärdera journaler om det rör sig om intern verksamhets- och kvalitetsutveckling.⁶² Även personuppgifter är möjligt att behandla om det sker i syfte att utvärdera och följa upp verksamheten som en del i administrationen av verksamheten.⁶³Eftersom syftet i denna studie är att utvärdera kvinnornas erfarenheter utifrån journaler så har personuppgifter (så som namn, personnummer men även andra uppgifter som går att knyta till en individ) behövt behandlas.

Viktigt vid studier som behandlar känsligt material är dock att se till balansen mellan nyttan med de kunskaper som studien kan ge mot de risker som berörda personer kan utsättas för. En avvägning behöver således göras mellan att skyddet av berörda personer respektive ett synliggörande av en grups erfarenheter, vilket i detta fall är våldsutsatta kvinnors erfarenheter. Detta synliggörande för med sig en ökad kunskap om våldsutsatta kvinnors situation vilket i ett större perspektiv även kan leda till en förbättrad situation för kvinnor som upplevt våld samt för att kunna arbeta förebyggande mot våld i nära relationer. Som nämnt tidigare har alla beslut angående det empiriska materialet tagits med försiktighet och fokus alltid har legat på att skydda kvinnornas integritet och anonymitet snarare än att presentera fler detaljerade resultat.

För mer detaljerad redogörelse av etik och sekretess, se *Appendix 4*, på www.ukv.se.

⁶² (Regionala etikprövningsnämnden, 2014)

⁶³ (Datainspektionen, 2015), (Socialstyrelsen, 2010)

Resultat och diskussion

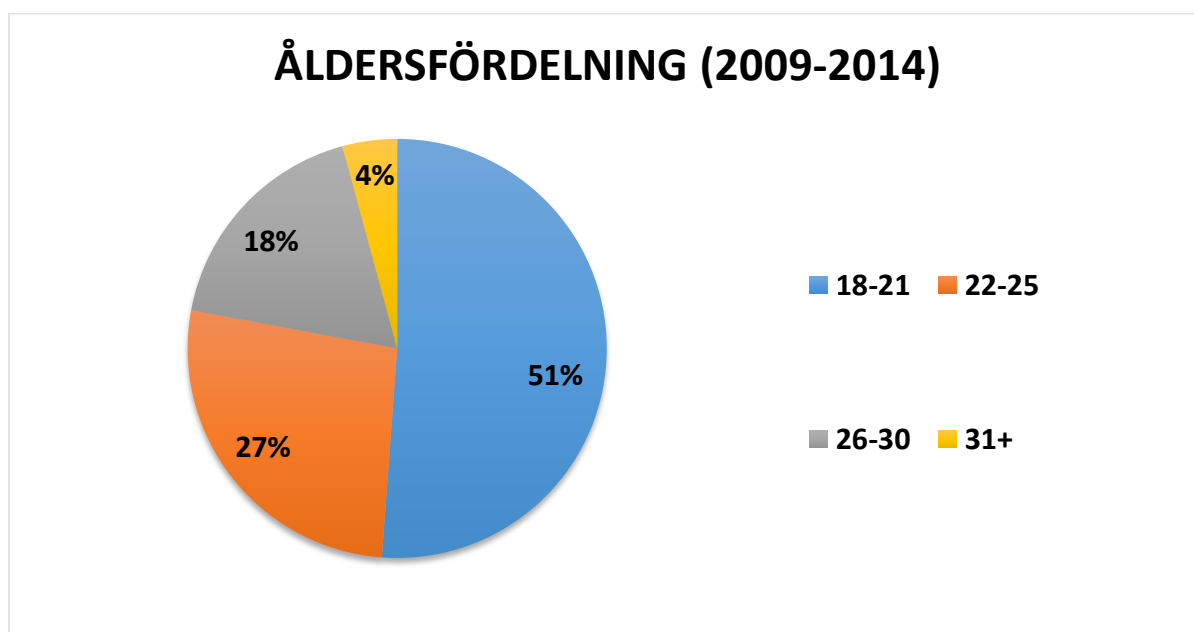
Vad karaktäriserar de kvinnor som har bott på UKV mellan år 2009-2014?

Inkluderat i studien är 213 stycken kvinnor som placerats på UKV mellan perioden april år 2009 – mars år 2014 (4 hela kalenderår). Nedan följer en genomgång och diskussion av kvinnornas erfarenheter utifrån de olika variablerna.

Antal dagar på boendet, ålder och barn

Kvinnor som flyttade till UKV bodde antingen i kollektivboendet (KB) och/eller sedan i en skydds- och träningslägenhet (STL). Majoriteten av kvinnorna (99 %) bodde under tiden på UKV i KB (1 % flyttade direkt till STL utan att ha bott i KB). I genomsnitt bodde kvinnorna 43 dagar i KB och 220 dagar i STL. 8 % av boendekvinnorna flyttade till STL efter att ha bott i KB. Dessa kvinnor bodde i genomsnitt 178 antal dagar i KB innan de flyttade in i STL. För kvinnor som både bodde i KB och STL var deras antal dagar i KB var i genomsnitt betydligt högre i jämförelse med den totala populationen (43 dagar).

Den genomsnittliga åldern för samtliga placerade kvinnor på UKV under undersöksperioden var 23 år, se *Figur 1*. Vidare kan vi se att den största gruppen kvinnor som bodde på UKV var mellan 18-21 år (51 %) och den näst största åldersgruppen utgjordes av kvinnor mellan 22-25 år. De resterande dryga 20 % av kvinnor var mellan 26-31+. De kvinnor som var över 30 år utgjorde en liten andel av kvinnorna (4%).

Figur 1, Åldersfördelning (2009-2014)

Även om UKV inte tar emot kvinnor och barn var det en del kvinnor som sedan tidigare hade barn. 15 % av de kvinnor som bodde på UKV hade barn och de hade i genomsnitt 1,5 barn. Av de kvinnor som hade barn (15 %) hade 58 % av dessa kvinnor barn tillsammans med den som utsatte kvinnan för våld.

Diskussion antal dagar på boendet, ålder och barn

Antalet dagar för de kvinnor som efter KB flyttade till STL skulle kunna tala för att det redan från början, när kvinnan bor i KB, fanns en långsiktig planering för stöd och skydd för henne eller att behovet formulerades under boendetiden. Behovet av vidare stöd samt ett eget boende, så som UKV:s STL, efter att ha bott kollektivt är stort hos kvinnorna – något som går i linje med tidigare kartläggningar av våldsutsatta kvinnors behov.⁶⁴ Att bo på skyddat boende eftersom kvinnan måste fly undan sitt hem ökar vanligtvis kvinnans känsla av otrygghet och stress. En långsiktig boendeplanering för kvinnan, med mer självständigt stödboende inkluderat, blir därför en viktig faktor för kvinnans välmående.

Figur 1 visar att majoriteten av de kvinnor som bodde på UKV under perioden 2009-2014 utgjordes av väldigt unga kvinnor (18-21 år). UKV:s verksamhet riktar sig till kvinnor upp till 30 år men dock placerades flest kvinnor som var i det yngsta åldersspannet. Detta skulle kunna tala för vikten av att uppmärksamma kvinnornas våldsutsatthet i en tidig ålder.

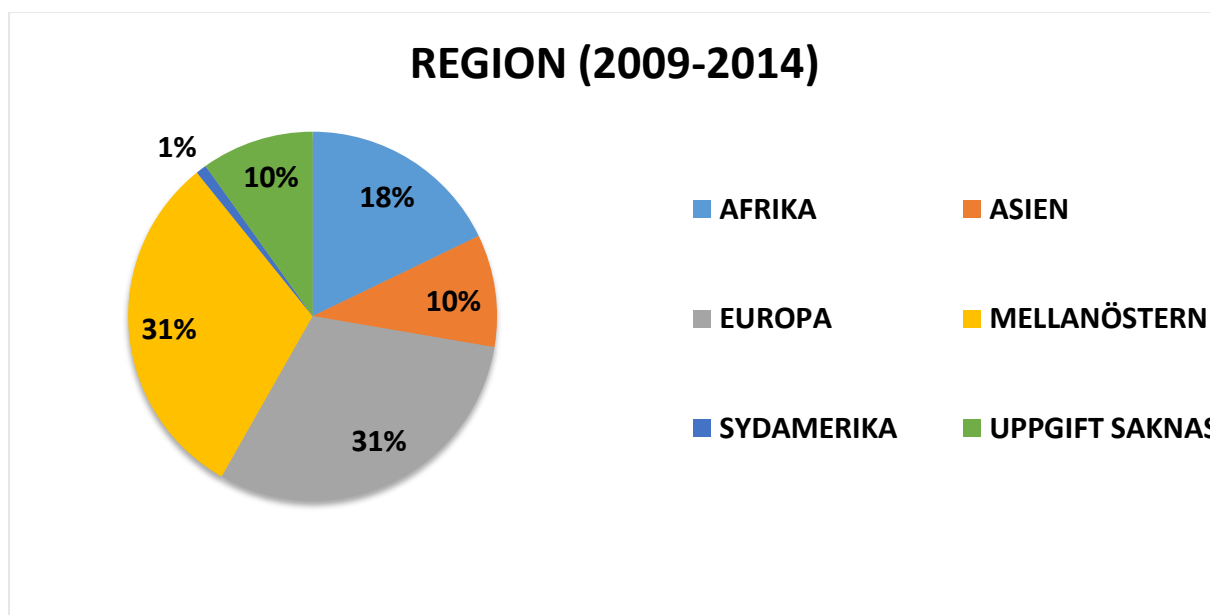
Utifrån andelen kvinnor med barn gick det att se att det fanns en betydande risk att barnen till kvinnorna boendes på UKV hade bevittnat, eller själva blivit utsatta för, våld (psykiskt, fysiskt osv.) eftersom över hälften av dessa barn hade en far som var våldsutövare (inga av de placerade kvinnorna hade en partner som var kvinna). Dessa barn hade varit i nära kontakt med våld eftersom de antingen hade bott i ett hem där våld utövades eller hade haft en förälder som blivit våldsutsatt, vilket på olika sätt skapat en otrygg uppväxt och hemmiljö för dessa barn. En viktig del i arbetet med dessa kvinnor är att stötta dem i en fortsatt kontakt med sina barn och att barnen och kvinnan kan träffas under säkra förhållanden.

Region/födelseland, tolkbehov och uppehållstillstånd

Kvinnorna som flyttade in på UKV kom från flera olika världsdelar. *Figur 2* visar att Europa (31 %) och Mellanöstern (31 %) utgjorde de två största regionerna där kvinnorna var födda. 19 % av de kvinnor som bodde på UKV under perioden 2009-2014 var födda i Sverige. Dessvärre saknades information om födelseland gällande nästan 10 % av de kvinnor som placerades på UKV.

17 % av kvinnorna var i behov av tolk vid samtal. I resterande fall saknas uppgift om detta i journalerna eller så behövdes inte tolk vid samtal då svenska eller ibland engelska talades. Ca 16 % av

⁶⁴ (Thörn, 2014)

Figur 2, Region (2009-2014)

kvinnorna befann sig i någon form av asylprocess (asylsökande eller tidsbegränsat uppehållstillstånd, TUT) och ca 5 % hade permanent uppehållstillstånd (PUT).

Diskussion

Betraktande kvinnornas födelseregion var ca 70 % av kvinnorna födda i ett annat land än Sverige (19 % födda i Sverige + 10 % uppgift saknas) och det varierar självfallet kvinnorna emellan hur länge de hade varit i Sverige. Att vara utrikesfödd kan vara ytterligare en variabel som spelar in gällande kvinnornas utsatthet. Att vara nyanländ i Sverige gör att man ofta saknar ett nätverk av personer som kan utgöra ett skyddsnät dit man kan vända sig om man behöver hjälp. En ytterligare sårbarhetsfaktor med att vara ny i Sverige kan vara att man saknar kunskap om viktiga samhällsfunktioner (exempelvis hur socialtjänsten och vården fungerar) och om ens egna rättigheter (exempelvis att våld i nära relation är ett brott). Erfarenheter av krig och våld i hemlandet är ytterligare faktorer som gör kvinnorna mer utsatta. Tidigare studier har visat att kvinnor som är nya i Sverige som har erfarenhet av misstro mot, eller våld av, polis eller militär i hemlandet också försvårar en möjlig polisanmälan.⁶⁵

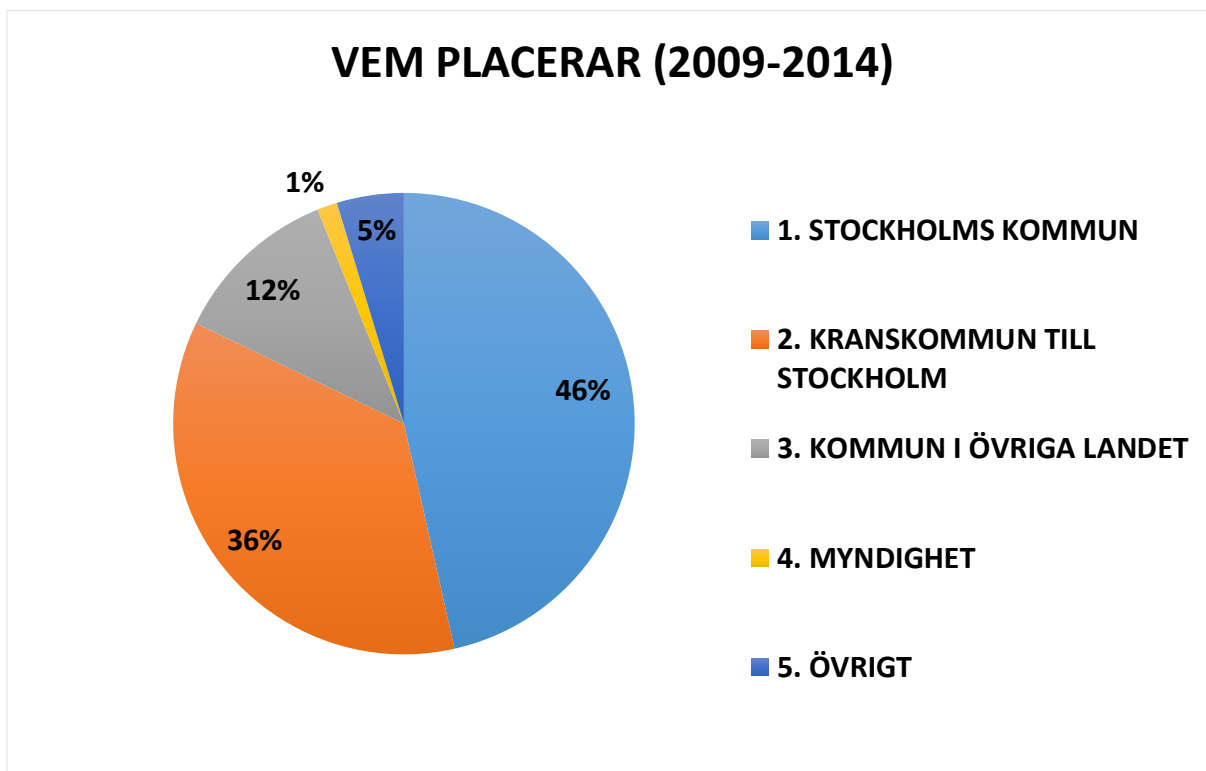
Likt tidigare studier inom fältet för psykisk ohälsa bland asylsökande och nyanlända migranter påverkas nyanländas psykiska mående av att vara i en asylprocess eftersom det skapar en osäkerhet och otrygghet att inte vet om man får stanna i Sverige eller inte finns.⁶⁶ Att ca 1/6 av boendekvinnorna på UKV behövde hjälp med tolk för kommunikation är ytterligare en sårbarhetsfaktor eftersom

⁶⁵ (Heimer G. e., 2008, s. 75)

⁶⁶ (Socialstyrelsen, 2015)

våldsutsatta kvinnor är i stort behov av både samtalsstöd och annan praktisk hjälp som kräver en direkt och ofta omedelbar kommunikation. Att vara ny i Sverige, befinna sig i en asylprocess samt att inte kunna tala svenska är tre olika faktorer som riskerar att försämra den våldsutsatta kvinnans psykiska mående ytterligare och gör henne extra utsatt. Vikten av interkulturell kompetens hos personalen på skyddat boende blir därför en väsentlig del av stödarbetet för dessa kvinnor.

Placering: vem och hur

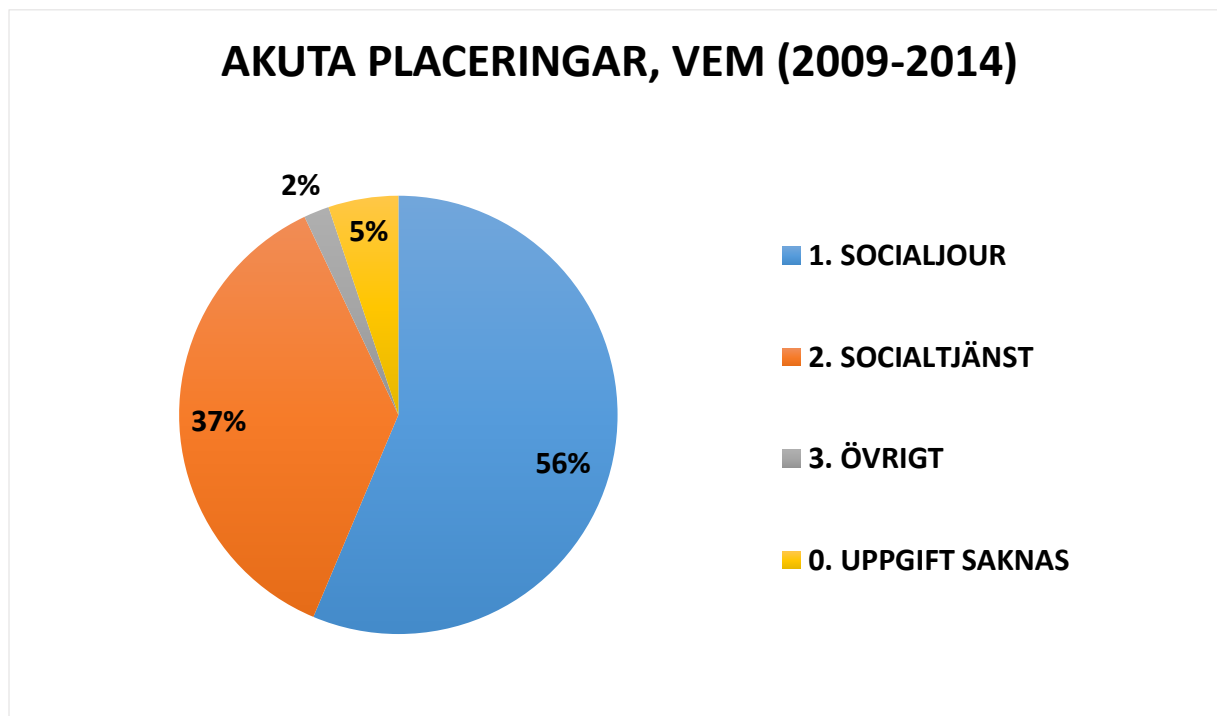

Figur 3, Vem placerar (2009-2014)

Kommuner från hela Sverige har placerat kvinnor på UKV under perioden 2009-2014, se *Figur 3*. Stockholms kommun var den kommun som mest frekvent har placerat kvinnor på UKV (46 %), följt av kranskommuner runt Stockholm (36 %). Kommuner i övriga delar av landet utgjorde 12 % av placeringarna, varav myndigheter, samt övriga aktörer utgjorde resterande andel som placerat kvinnor på UKV.

79 % av de kvinnor som flyttade in på UKV placerades akut. 8 % av kvinnorna flyttade in på UKV under mer planerade former där ett besök bokades in i för tid. En akut placering innebär att kvinnan kommer till boendet under samma dag som socialtjänst, socialjour eller annan myndighet kontaktar UKV och frågar om det finns en plats för henne, se *Figur 4*. För resterande 13 % saknades information om huruvida placeringen var akut eller planerad. *Figur 4* tyder även på detta mönster: i över hälften av

fallen placerades kvinnorna av socialjouren (56 %) vilket i regel innebär att kvinnorna som placeras akut (79 %) kom under kvällar, nätter och helger.

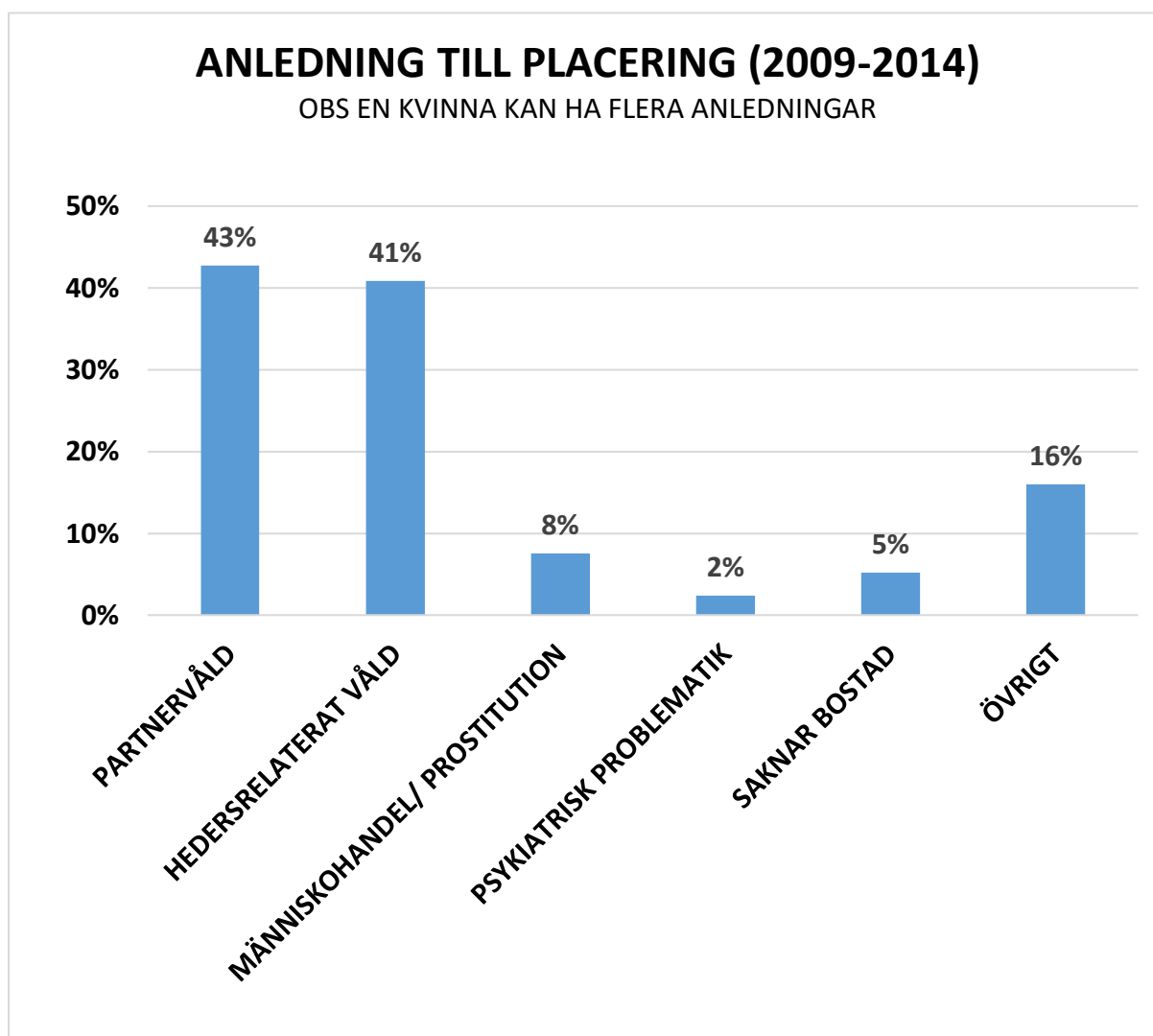
Figur 4, Akuta placeringar, vem (2009-2014)

Diskussion

För kvinnan finns det både för- och nackdelar med att det skyddade boendet hon flyttar till ligger i samma kommun som hon är skriven i. En fördel kan vara att hon inte behöver bryta upp hela sitt etablerade tidigare liv. Till exempel kan hon ha möjlighet att behålla sin sysselsättning så länge hon inte har förövare som söker efter henne och känner till platsen för hennes arbete/skola. En nackdel kan även vara att rädslan och oron hos kvinnan riskerar att öka ytterligare i och med att hon har lämnat den våldsamma relationen och förövarna men att de fortfarande befinner sig i samma kommun. Att byta kommun kan därför i vissa fall minska kvinnans oro men öka hennes känsla av ensamhet eftersom hon är långt ifrån sitt tidigare sammanhang (med goda relationer, bostad och sysselsättning) som kan innebära en trygghet för henne.

En akut placering, som oftast sker på helger, kvällar eller nätter, innebär i de flesta fall att kvinnan har sökt hjälp och skydd i ett skede där hennes situation har blivit ohållbar att stanna kvar i pga. det våld som hon utsätts för. Att flytta till skyddat boende akut är ofta väldigt traumatiskt och uppslitande för kvinnan eftersom hon oftast blir tvungen att lämna sitt hem och sina närstående. Denna situation var därmed en realitet för nästan 80 % av kvinnorna som bodde på UKV mellan åren 2009-2014. Den stora andelen akuta placeringar visar på vikten av god beredskap på obekvämt arbetstid för att säkerställa mottagande och stöd för kvinnorna dygnet runt på skyddat boende.

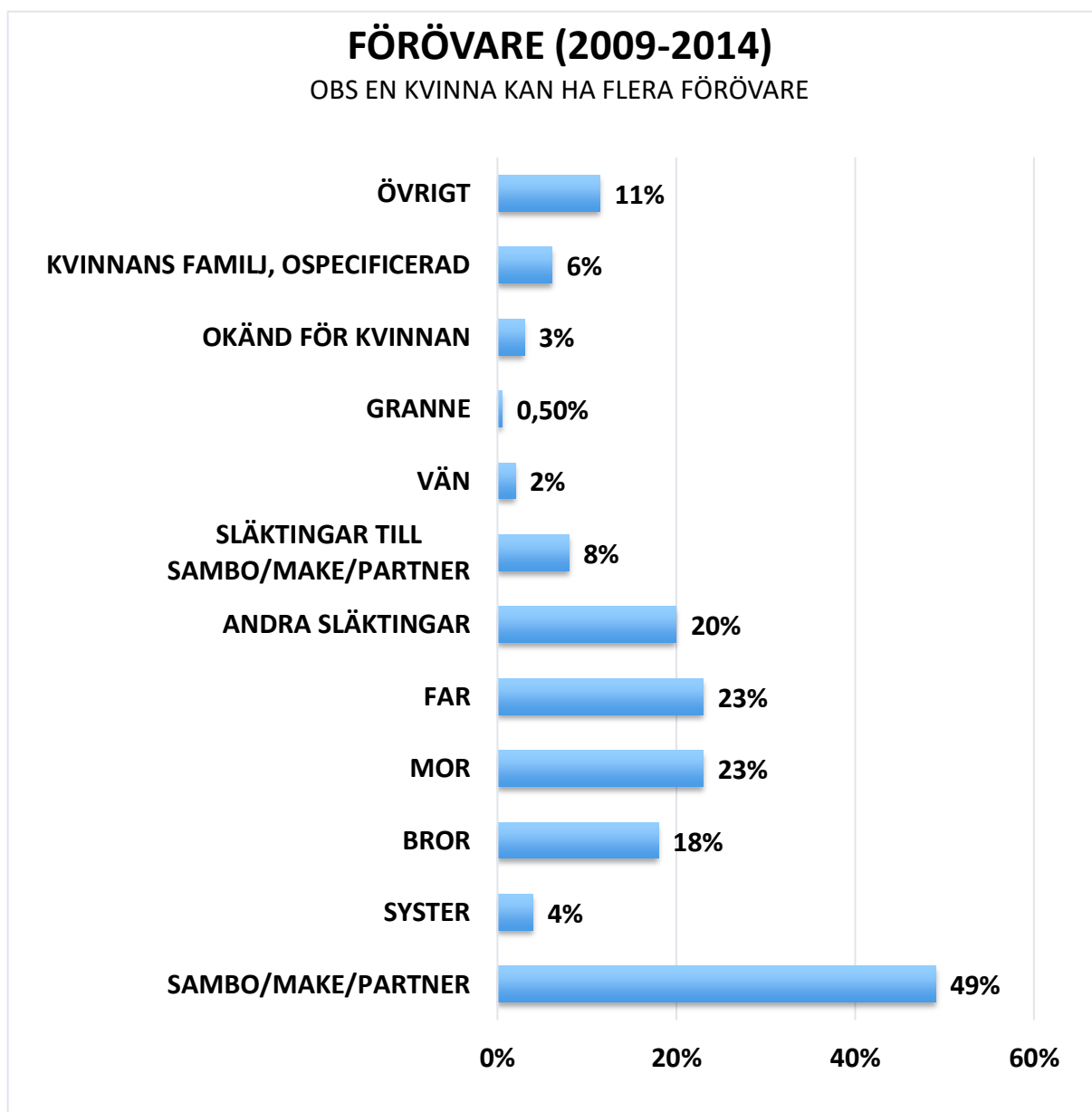
Placeringsanledning

Figur 5, Anledning till placering (2009-2014)

Kvinnorna flyttade till UKV av olika anledningar men majoriteten av kvinnorna hade varit utsatta för någon form utav våld visar *Figur 5*. De två vanligaste anledningarna till att kvinnorna behövde skydd var att de hade utsatts för *partnervåld* (43 %) och/eller *hedersrelaterat våld* (41 %). Andra grupper som utgjorde en mindre andel av de placerade kvinnorna var *människohandel/prostitution* (8 %), *psykiatrisk problematik* (2 %), eller *saknar bostad* (5 %). I kategorin *övrigt* (16 %) var anledningen till placeringen ofta tvetydig eller oklar. Exempel på anledningarna i kategorin *övrigt* kunde beskrivas som "krissituation hemma" eller "kvinnans man missbrukar alkohol/droger" men saknade vidare specifikation och journalanteckningarna i dessa fall var oftast få. Anledning övrigt kunde även innebära att kvinnorna utsatts för våld av en familjemedlem men där det inte var uppenbart att våldet var motiverat utifrån föreställningar om heder. Kvinnorna kunde ha flera anledningar till placeringen men vanligast var det att ha en.

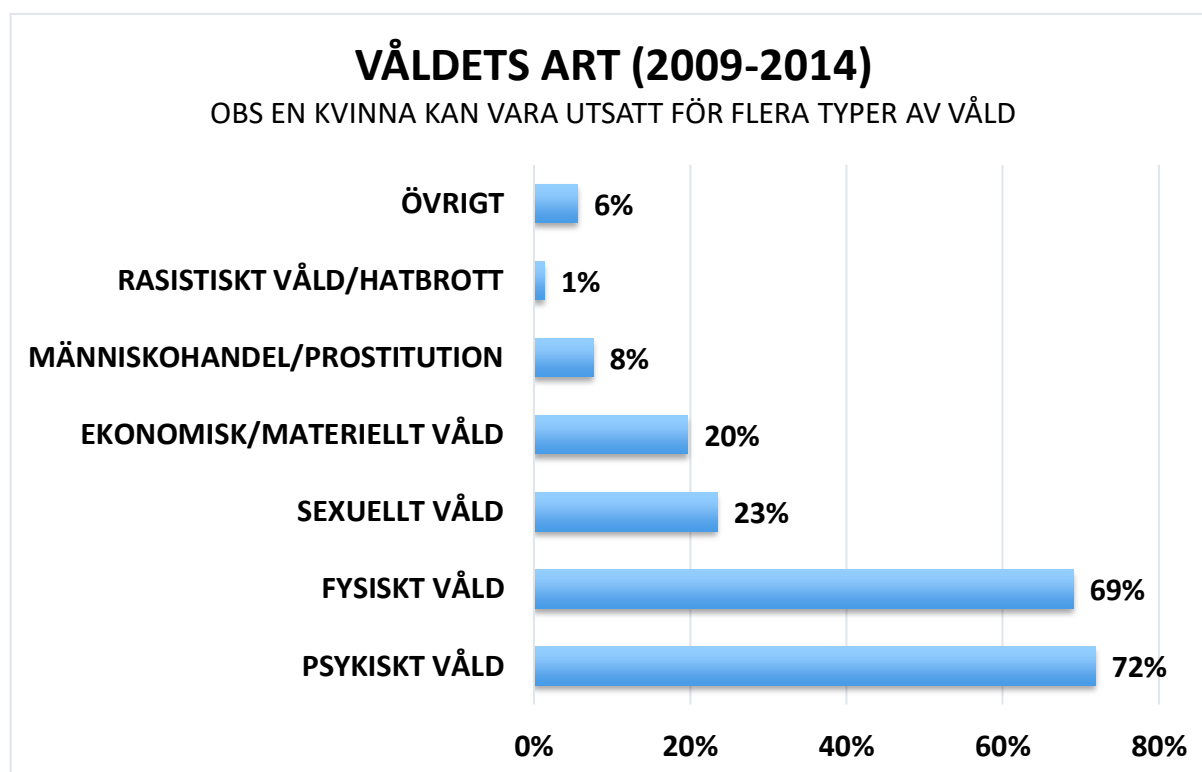
Förövare

Figur 6, Förövare (2009-2014)

Figur 6 visar att nästan 50 % av kvinnorna på UKV hade en sambo/make/partner som hade utsatt dem för våld. Observera att även i detta fall kunde kvinnan ha flera förövare. En stor del av förövarna var en familjemedlem eller annan släkting till kvinnan. I genomsnitt hade kvinnorna som bodde på UKV 2 förövare (1,9 st). I genomsnitt hade gruppen som utsatts för partnervåld en förövare och kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld två förövare. I kategorin övrigt (11 %) var en vanlig förövare sambo/make/partners vänner eller en bekant till kvinnan. Förövarna utgjordes i majoriteten av fallen av män men utgjordes även av mödrar, systrar och andra kvinnliga släktingar till kvinnan eller hennes partner.

Våldets art

Figur 7, Våldets art (2009-2014)

Kvinnor som bodde på UKV hade utsatts för olika typer av våld i samband med att de flyttade in på boendet, se *Figur 7*. Observera att även här kunde kvinnorna ha varit utsatta för flera olika typer av våld. I genomsnitt hade kvinnorna utsatts för två olika typer av våld. En majoritet av kvinnorna hade varit utsatta för psykiskt (72 %) och fysiskt våld (69 %). Drygt var femte kvinna hade utsatts för sexuellt våld (23 %) och/eller ekonomiskt/materiellt våld (20 %). I kategorin övrigt våld (6 %) kunde det handla om att kvinnans partner missbrukade droger och/eller alkohol eller att informationen var oklar eller tvetydig. Kvinnor som var utsatta för människohandel/prostitution utgjorde 8 % av kvinnorna och en liten andel (1 %) av den totala populationen hade varit utsatta för rasistiskt våld/hatbrott med rasistiska motiv.

Drygt en fjärdedel av kvinnorna (27 %) hade också varit utsatta för våld tidigare i livet. Vidare hade 15 % av kvinnorna fysiska skador av våldet och av dessa sökte 70 % vård för de fysiska skadorna som de fått av våldet (läkarvården söktes under boendetiden eller i anslutning till placeringen).

I flera fall fortgår kvinnornas våldsutsatthet trots att de flyttat till skyddat boende. Under boendetiden utsattes drygt var fjärde kvinna för fortsatt våld eller hot (29 %). Den vanligaste formen av våld var att bli hotad via telefon, sms, på internet eller via brev (22 %). 6 % av kvinnorna hotades i möte med förövaren, 4 % utsattes för fysiskt våld i möte med förövaren och 3 % utsattes för hot och/eller våld av

okänd. I 12 % av fallen sökte förövaren upp eller kontaktade kvinnans familj/vänner/arbete och/eller hotade eller var våldsamt mot dem.

Polisanmälan

Att polisanmäla våldet som kvinnorna utsatts för är en typ av säkerhetsåtgärd som kvinnorna ibland gör när de kommit till UKV. Viktigt att betona är att polisanmälan inte är något som kvinnorna tvingas att göra för att kunna få bo på skyddat boende. Personalen på UKV stöttar kvinnan i det beslut hon själv väljer att ta. Nästan en tredjedel av kvinnorna som hade förövare (kvinnor som t.ex. flyttade in pga. psykiatrisk problematik eller som inte hade en bostad saknade oftast förövare) polisanmälde våldet, eller hade polisanmält våldet i anslutning till placeringen (29 %). Resterande av kvinnorna uppgav att de inte vågade eller ville polisanmäla våldet (6 %), eller så saknades information i journalerna kring detta (64 %).

Diskussion om inflyttningsanledning, förövare, våldets art och polisanmälan

I linje med tidigare forskning om våld och kvinnans relation till förövaren går det att tydligt se ett mönster av att kvinnan i majoriteten av fallen på något sätt hade en relation till personen/personerna som utsatt henne för våld och att hon ofta var utsatt av flera personer. I genomsnitt hade kvinnorna 2 förövare vilket tyder på att kvinnorna var utsatta och hotade från flera håll vilket gjorde dem extra sårbara. Förmodligen är i siffran för andelen kvinnor som utsatts för sexuellt våld högre då det anses vara det svåraste våldet att tala om.

Några vanliga skäl till att kvinnor som blivit utsatta för våld av en närstående inte polisanmäler är att de vill tysta ned det som hänt och hålla det privat, att de vill skydda gärningspersonen och att de är rädda för konsekvenserna av en polisanmälan.⁶⁷ Att utsättas för våld och hot av en närstående är oerhört smärtsamt psykiskt och fysiskt, och när kvinnan har en nära relation till förövaren finns i många fall ett starkt band och en lojalitet och kärlek till personen vilket ofta gör att kvinnan inte vill eller vågar polisanmäla våldet.

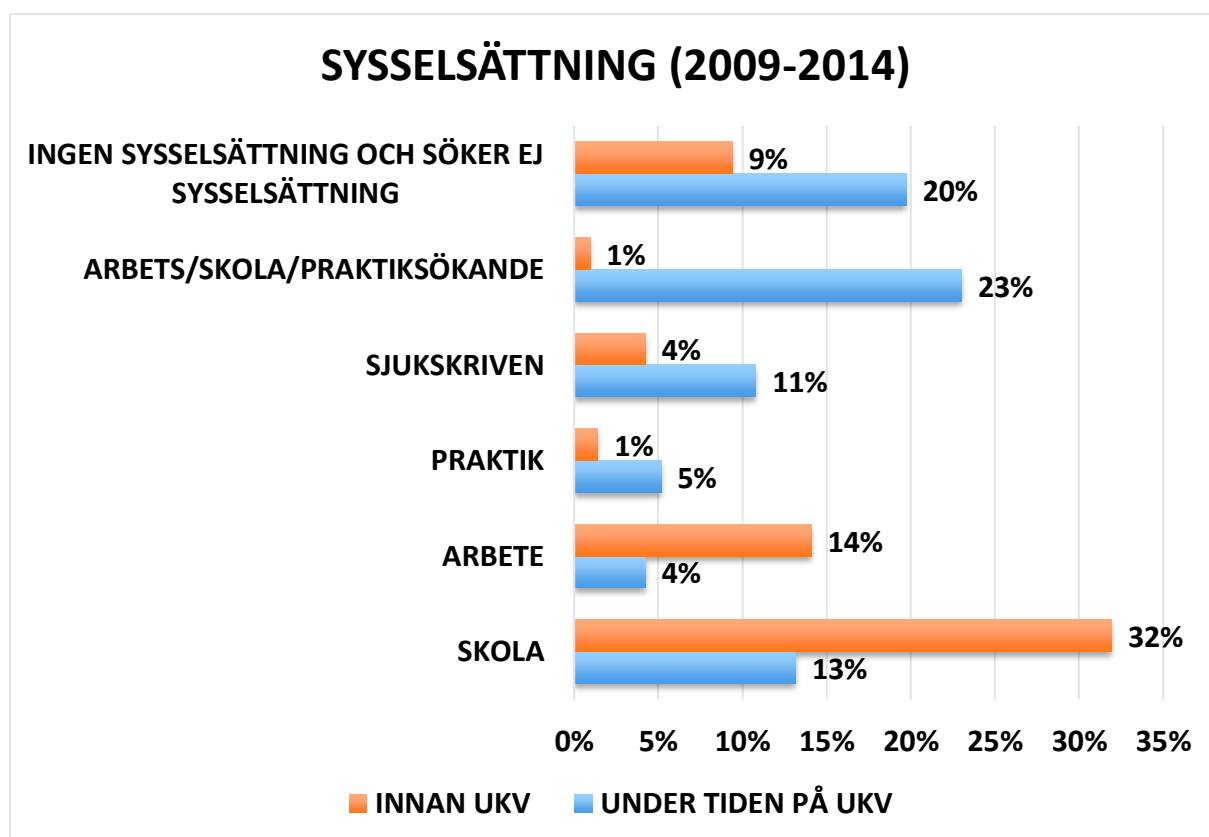
När hot och press om att gå tillbaka till förövaren/förövarna fortsätter under boendetiden kan detta försvåra kvinnans behov av att tillfälligt eller permanent behöva bryta med förövaren för att kunna bli fri från våldet. Fortsatta hot kan även påverka kvinnans benägenhet att polisanmäla eller kan öka hennes benägenhet att ta tillbaka en redan gjord anmälan. Att kvinnorna fortsätter att utsättas för våld under boendetiden visar också på vikten av att kvinnorna får bo skyddat med dygnet-runt-personal för

⁶⁷ (Frenzel, 2014:8, s. 76)

att kunna få stöd i att kunna skydda sig själv mot våldet och för att få strategier för att kunna bearbeta det trauma hon har utsatts för.

Gruppen kvinnor som varit utsatta för människohandel/prostitution tenderar att i mindre utsträckning prata om sina upplevelser av olika anledningar.⁶⁸ Därför det möjligt att förövare så som sexköpare och hallikar förblir osynliga i denna statistik och att siffrorna gällande förövare förmodligen är högre.

Sysselsättning

Figur 8, Sysselsättning (2009-2014)

Figur 8 visar att andelen kvinnor som hade skola och arbete som sysselsättning sjönk under boendetiden. Andelen kvinnor som får praktik, som sjukskrivs och som är arbets/skola/praktiksökande ökar under boendetiden jämfört med tiden innan kvinnorna placerades på UKV. Detta gäller även för variabeln som avser kvinnor som inte har eller söker någon sysselsättning.

⁶⁸ (Unga Kvinnors Värn, 2014, s. 18)

Diskussion

Att kvinnorna har en sysselsättning under tiden de bor på skyddat boendet är något som UKV arbetar väldigt hårt med eftersom det ökar kvinnornas möjlighet att leva ett självständigt liv fritt från våld, dock är det ett relativt svårjobbade arbetsområde. En viktig faktor till att sysselsättningsgraden sjunker när kvinnorna flyttar in på UKV är att kvinnorna i många fall har svårt att gå kvar i skolan, respektive stanna kvar på sin arbetsplats, eftersom förövaren/förövarna känner till platsen. Detta gör således att kvinnan riskerar att utsättas för ytterligare hot och/eller våld om hon stannar kvar. Nästan 12 % av kvinnorna kommer från en kommun som inte ligger i nära anslutning till Stockholms kommun vilket betyder att var tionde kvinna var tvungen att byta bostadsort då de flyttade till UKV, se *Figur 3*. En del kvinnor har möjlighet att smidigt byta skola/arbete men för många kan det ta en bra tid att hitta ett arbete eller en utbildning som är både säkert och som kvinnan klarar av att genomföra utifrån sitt psykiska mående.

Då majoriteten av kvinnorna som bodde på UKV var mellan 18-21 år utgjordes deras sysselsättning oftast av skola (gymnasium och SFI var vanligast). Dock kan skolbyte ofta vara en ganska lång process och exempelvis kan det vara så att kvinnor som placeras på UKV strax innan sommaren oftast blir utan skola (ex. gymnasium) under dessa månader. Andra svårigheter som kan uppstå när kvinnan flyttar från en kommun till en annan är att kvinnans skolpeng måste flyttas mellan två kommuner vilket kan vara en väldigt långsam och byråkratisk process. Att kvinnorna också, av olika anledningar, inte har eller söker någon form av sysselsättning öka under boendetiden (9 % innan, respektive 20 % under) kan också tänkas hänga samman med ovan nämnda förklaringar.

Sjukskrivningsantalet hos kvinnorna ökade under boendetiden (4 % innan, 11 % under boendetiden) – något som många kvinnor är i behov av då de har försökt kämpa med arbete och skola trots sin våldsutsatthet och den psykiska påfrestning denna situation för med sig. Sjukskrivningen kan därför bli en nödvändighet för att kunna få rätt vård (ex. med hjälp av mediciner och remiss till terapeutisk kontakt) och för möjligheten till återhämtning och bearbetning av det våld och trauma som kvinnan utsatts för. Även andelen kvinnor som fick praktik, som en väg in i arbetslivet, ökade under boendetiden (från 1 % innan, till 5 % under boendetiden). Att fler kvinnor ska ha en sysselsättning är, och kommer att vara, ett tydligt utvecklingsmål i UKV:s arbete i synnerhet och för skyddade boenden i allmänhet.

Psykiskt mående

Kvinnor som placerades på UKV under perioden 2009-2014 uttryckte en hög grad av psykisk ohälsa. En stor del av kvinnorna upplevde ångest/oro (53 %), rädsla (48 %) och sömnrörningar (35 %) under boendetiden. 19 % av kvinnorna uppgav i samtal att de hade suicidtankar. 1 % av kvinnorna gjorde något form utav suicidförsök under tiden de bodde på UKV. Se *Tabell 2* för frekvensen av vanliga och mindre vanliga psykiska besvär.

PSYKISKA BESVÄR (2009-2014)	ANDEL KVINNOR MED BESVÄR
ÅNGEST/ORO	53 %
RÄDSLÅ	48 %
SÖMNSTÖRNINGAR: FÖR MYCKET/ LITET SÖMN. MARDRÖMMAR	35 %
ILSKA/UTÅTAGERANDE	20 %
SUICIDTANKAR	19 %
NEDSTÄMDHET	17 %
LEDSAMHET	16 %
SKULD &/ ELLER SKAMKÄNSLOR	15 %
HJÄLPLÖSHET/HOPPLÖSHET	14 %
PANIKATTACK	11 %
LÅG SJÄLVKÄNSLA/ SJÄLVFÖRTROENDE	11 %
TILLITSFÖRLUST	9 %
MINNESSTÖRNINGAR	8 %
KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	8 %
ENSAMHET	8 %
FLASHBACKS/ ÅTERUPPLEVANDE AV TIDIGARE TRAUMAN	7 %
UNDVIKER DET SOM PÅMINNER OM TRAUMAT	4 %
ÖVERSPÄNDHET	2 %

Tabell 2, Psykiska besvär (2009-2014)

FYSISKA BESVÄR (2009-2014)	ANDEL KVINNOR MED BESVÄR
HUVUDVÄRK/ VÄRK I KROPPEN	26 %
TRÖTTHET	23 %
MAGBESVÄR	15 %
ILLAMÅENDE/ KRÄKNINGAR	14 %
APTITLÖSHET	12 %
YRSEL/ DARRHÄNTHET	9 %
DOMNINGAR OCH/ELLER KRAFTLÖSHET I ARMAR OCH BEN	3 %

Tabell 3, Fysiska besvär (2009-2014)

Under boendetiden var det 10 % av kvinnorna som besökte en psykiatrisk akutmottagning och 6 % av samtliga boendekvinnor lades in på psykiatrisk avdelning under en tidsperiod. 23 % av kvinnor hade, under boendetiden eller innan de kom till UKV, någon form utav terapeutisk kontakt (kurator, terapeut, psykolog, psykiatriker) och 9 % av kvinnorna fick remiss till en psykiatrisk kontakt via vården. 21 % av kvinnorna åt någon form av lugnande mediciner (ångestdämpande/ sömn medicin) under boendetiden och 7 % hade behandling med anti-depressiv medicin. 3 % av kvinnorna hade någon form av ätstörning och 6 % hade ett självskadebeteende. Gällande psykiatriska diagnoser hade 1 % emotionellt instabil personlighetsstörning och 1 % bipolaritet.

Fysiskt mående

Många kvinnor som behöver skyddat boende på UKV hade fysiska besvär på grund av det våld som de hade utsatts för. De vanligaste fysiska besvären som kvinnorna berättade om var huvudvärk/värk i kroppen (26 %), trötthet (23 %) och magbesvär (15 %).

Gällande andra typer av fysiska besvär var 1 % av kvinnorna som bodde på UKV under perioden 2009-2014 könsstympade. Vidare var 15 % av kvinnorna gravida under boendetiden och 5 % av totalt andel kvinnor var gravida med förövaren. Övriga symptom som inte var lika vanliga var bröstsmärtor, hjärtklappning, viktuppgång, viktnedgång eller svimning, se *Tabell 3*.

Diskussion psykiskt och fysiskt mående

Resultaten kring de flesta variabler, och även gällande psykiskt och fysiskt mående, har tagits fram vid läsningen av de nedskrivna samtalen med kvinnorna (som utgör delar i journalanteckningarna). Detta kan tala för att siffrorna för psykiska och fysiska besvär antagligen är högre då kvinnorna inte alltid uttrycker, eller av olika anledningar inte har fått möjlighet att tala om, sitt psykiska och fysiska mående. Att kvinnorna inte kan eller får möjlighet att uttrycka sina känslor kan exempelvis påverkas av språkförbistringar, korta placeringar då mer djupgående samtal inte hinner bli av, eller en svårighet att tala om känslor och svåra upplevelser vilket ofta kräver en etablerad och trygg relation till stödpersonen.

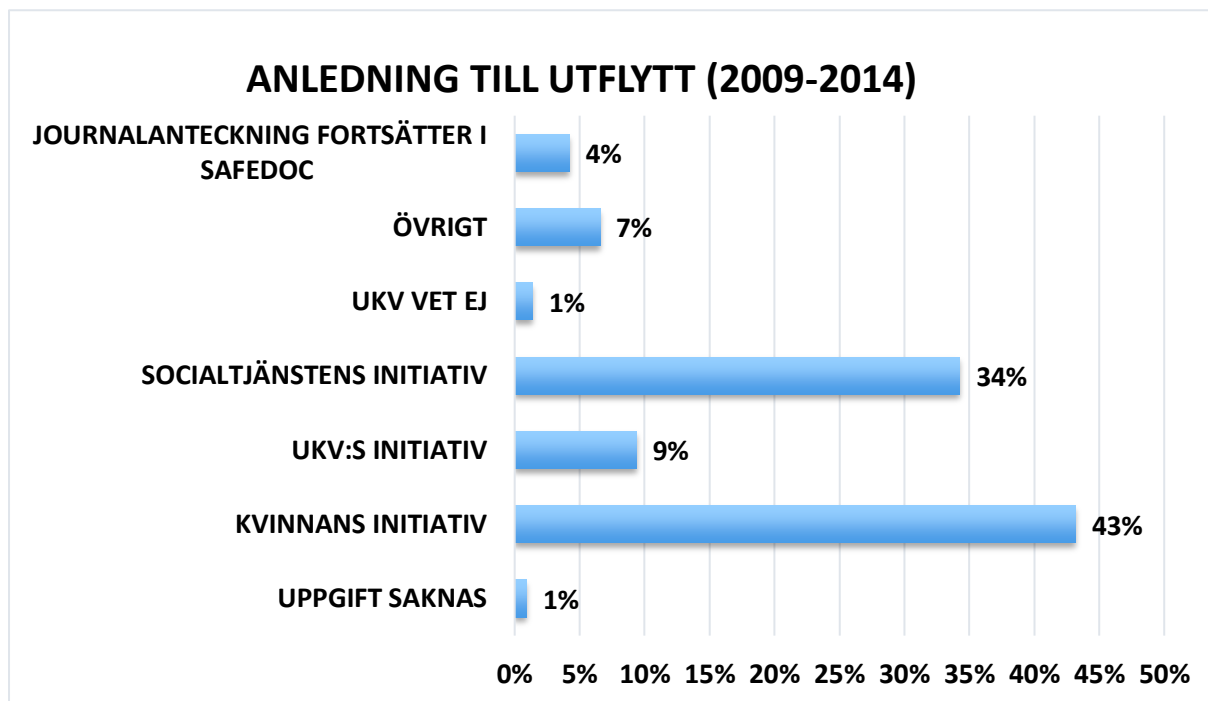
Utöver direkta fysiska men från våldet påverkar kvinnornas psykiska ohälsa tydligt den fysiska kroppen. Det är därför vanligt att psykiska besvär kan uttryckas genom fysiska besvär, till exempel att ångest/oro kan uttryckas genom magbesvär eller aptitlöshet eller att kvinnan har båda besvären. Resultaten visar på vikten av att samtala med kvinnorna om psykisk ohälsa för att underlätta för vidare kontakt med psykiatrisk vård för att förhindra olika former av självskadehandlingar på boendet. En grund för att utföra dessa samtal är att personalen får kontinuerlig fortbildning om psykisk ohälsa.

Anledning till utflytt

Figur 9 visar att kvinnorna flyttade från UKV:s boende av olika anledningar. Under perioden 2009-2014 var den vanligaste anledningen till utflytt *kvinnans initiativ* (43 %). I ca 34 % av fallen var det *socialtjänstens initiativ* till att kvinnorna flyttade från UKV och i ca 9 % av fallen var det *UKV:s initiativ* till utflytt. I några få fall saknades det uppgifter om var kvinnan flyttade och i några enstaka fall visste inte UKV var kvinnan flyttade till.⁶⁹ Kategorin *Övrigt* innebar olika anledningar bland annat: att kvinnan flyttade ut då hon endast behövde bo på UKV tillfälligt på grund av en pågående rättegång,

⁶⁹ En del av de kvinnor som bodde på UKV under 2014 vid bytet av journalsystem saknas det information om varför de flyttade eftersom utflyttanledningen ännu inte var känd när kvinnorna fortsatte att bo kvar på UKV (därav 4,23 % i gruppen med anledning *Journalanteckning fortsätter i SafeDoc*).

att Migrationsverket tog beslut att flytta kvinnan till flyktingförläggning eller förvar, att kvinnan fick barn och var tvungen att flytta till annat boende efter sjukhusvistelsen, att kvinnan behöver bli inlagd på sjukhus, eller att kvinnan hittas av familjen.

Figur 9, Anledning till utflytt (2009-2014)

Boende efter utflytt

När kvinnorna flyttar från boendet tar de olika vägar: 28 % av kvinnorna fick vidare hjälp på olika former utav stödboenden, se *Figur 10*. Drygt 20 % av kvinnorna flyttade till en kompis/partner/annan eller till familjen eller familjemedlem som inte var förövaren. Ca 12 % av kvinnorna flyttade tillbaka till förövaren/förövarna (mellan 4-6 kvinnor/år). Ca 8 % flyttade till eget boende efter boendetiden på UKV. Ca 2 % av kvinnorna lämnade UKV för de behövde psykisk eller somatisk vård och nästan 4 % flyttade till vandrarhem/ lägenhetshotell eller liknande efter tiden på UKV. I kategorin övrigt (5 %) fanns anledningar så som flytt till behandlingshem, familjehem, flyktingförläggning eller ospecificerat "boende" där det ej framgick i journalanteckningen vilken typ av boende som avsågs. 6 % av kvinnorna flyttade tillbaka till sina hemländer efter boendetiden på UKV. 69 % av de kvinnor som återvände till sina hemländer hade placerats på UKV pga. människohandel/ prostitution. Dock saknades uppgift om vart kvinnorna flyttade i 9 % av fallen.

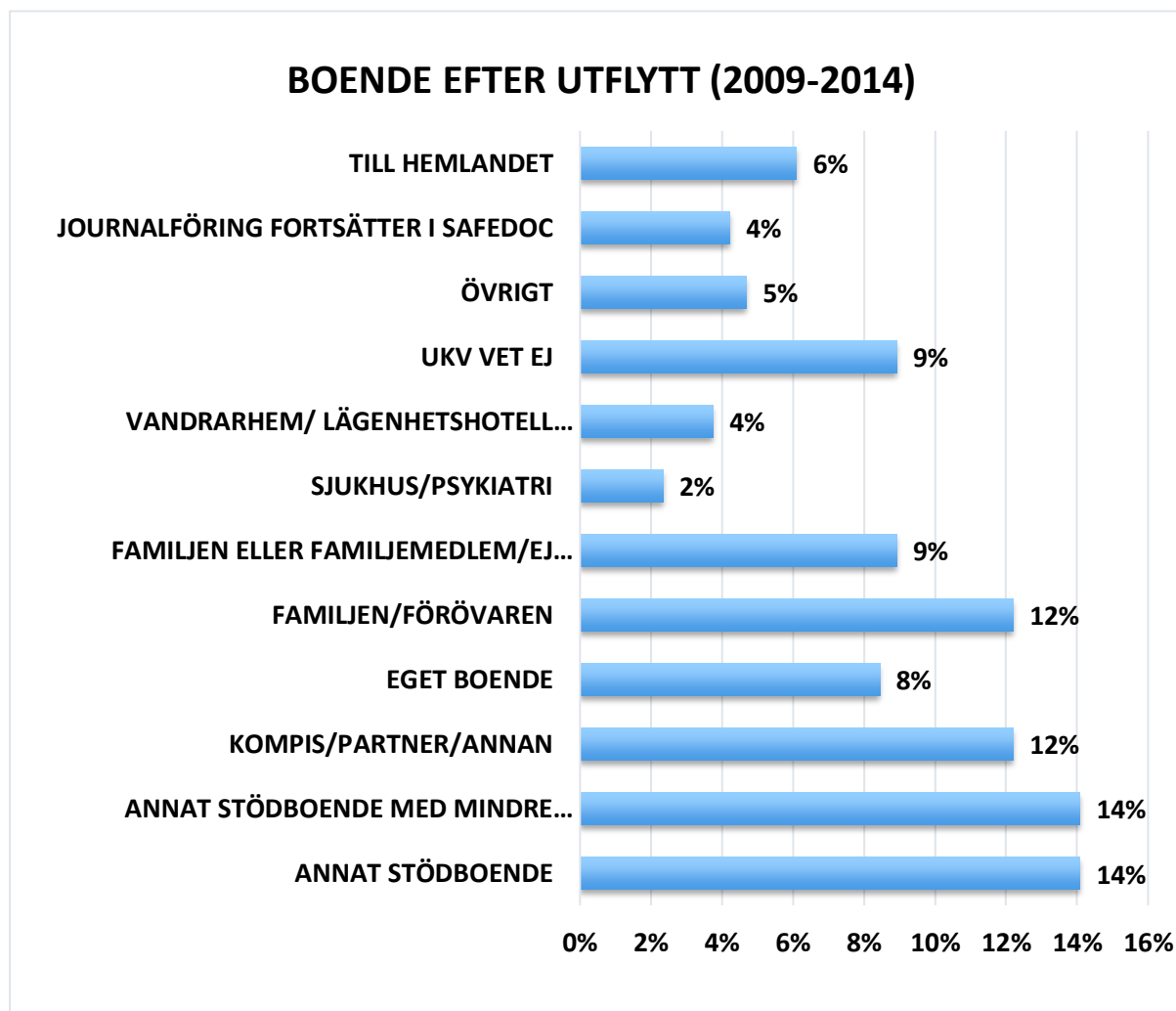
Diskussion och sambandsanalys: utflyttsanledning och boende efter UKV

Anledningen *Socialtjänstens initiativ* kunde innebära olika skäl till utflytt; bland annat att socialtjänsten bedömde att kvinnan inte var i behov av det stöd som erbjöds på UKV, att socialtjänsten

erbjöd sina egna skyddade lägenheter eller att kvinnan kunde lösa boendesituation på egen hand. I enstaka fall uttryckte socialtjänsten att kvinnan inte kunde bo kvar på UKV på grund av kostnadsskäl dvs. att UKV:s boende var för dyrt.

När anledningen till utflytt var *UKV:s initiativ* kunde det handla om att personalen ansåg att UKV inte var rätt boende för kvinnan eller att hon var i behov av annat stöd och/eller vård som UKV inte kunde ge (exempelvis att hon behövde mer psykiskt stöd; psykiatrisk och/eller somatisk vård). Andra anledningar till att UKV tog initiativet till att kvinnan skulle flytta kunde vara att kvinnan ej var skyddad på boendet (t.ex. genom att adressen hade blivit röjd), att kvinnan bröt mot UKV:s regler (exempelvis genom hot/våld mot personal eller andra boende), eller att kvinnan hade svårt att följa boendets rutiner vilket försvårade samarbetet mellan kvinnan och personalen på boendet.

Anledningen *Kvinnans initiativ* kunde innehålla en rad olika skäl men att initiativet till utflytt låg främst hos kvinnan. Dessa olika skäl kunde exempelvis vara att kvinnan kände sig redo att bo mer

Figur 10, Boende efter utflytt (2009-2014)

självständigt, att kvinnan inte tyckte att UKV:s boende passade henne, att hon bestämde sig för att gå tillbaka till förövaren/förövarna och därmed inte var redo att lämna våldet och kontrollen, eller att hon hade hittat någon annan form av eget boende. Som vi kan se i tidigare forskning om våldets mekanismer kan processen av att lämna en våldsam relation vara väldigt lång och vägen är inte alltid spikrak. Vissa kvinnor behöver lämna förövaren/förövarna ett flertal gånger (och därmed går även tillbaka till förövaren/förövarna i omgångar) för att kunna förstå och bearbeta våldet och det trauma hon har utsatts för.

För att försöka förstå en del av kvinnornas situation efter skyddat boende har *Utflyttsanledning* analyserats tillsammans med kvinnornas *Boende efter utflytt*, se *Tabell 4*. I fallen där *kvinnan är initiativtagare* till utflytt (43 % av totala populationen) går det att se att kvinnan i störst andel gick tillbaka till familjen/förövarna (26 %). Som nämnt ovan finns det många förklaringar till att kvinnan vid tillfället ”väljer” att gå tillbaka till den/dem som utsatt henne för våld. Valet att gå tillbaka till familjen/förövarna är ofta påverkat av familjen/förövarna som har utövat påtryckningar på kvinnan. I 14 % av fallen där initiativtagaren var kvinnan flyttade hon till ett annat stödboende (inkluderat motsvarande boende som UKV eller annat stödboende med mindre skydd/stöd). En flytt till kompis/partner/annan utgjorde 16 % av fallen, och 10 % av kvinnorna flyttade till eget boende efter tiden på UKV. Se *Tabell 4* för fler detaljer.

BOENDE/INITIATIV	KVINNANS INITIATIV	UKV:s INITIATIV	SOCIALTJÄNSTENS INITIATIV
ANNAT STÖDBOENDE	9 %	55 %	11 %
ANNAT STÖDBOENDE MED MINDRE STÖD/SKYDD	5 %	15 %	30 %
KOMPIS/ PARTNER/ ANNAN	16 %	5 %	11 %
EGET BOENDE	10 %	0 %	8 %
FAMILJEN/FÖRÖVAREN	26 %	0 %	0 %
FAMILJEN ELLER FAMILJEMEDLEM/ EJ FÖRÖVAREN	14 %	0 %	8 %
SJUKHUS/ PSYKIATRI	0 %	10 %	1 %
VANDRARHEM/ LÄGENHETSHOTELL ETC	1 %	0 %	10 %
UKV VET EJ	3 %	10 %	15 %
ÖVRIGT	3 %	5 %	4 %
TILL HEMLANDET	12 %	0 %	1 %
Total	100 %	100 %	100 %

Tabell 4, Boende efter utflytt/ initiativ till utflytt (2009-2014)

Vad man kan se i fallen där *UKV tog initiativet* till att kvinnan flyttade från boendet (9 % av totala populationen) var att kvinnorna i 55 % av fallen hamnade på ett nytt motsvarande stödboende, och i 15

% fallen på ett stödboende med mindre stöd och/eller skydd. 10 % av kvinnorna flyttade ut för att de hade behov av psykiatrisk och/ eller somatisk vård. Resterande 15 % utgjordes av anledning *UKV vet ej* och *Övrigt* (3 st kvinnor). Vad som kan utvinnas i journalanteckningarna gick 0 % av kvinnorna tillbaka till förövaren/ förövarna när UKV tog initiativet till utflytt.

När *socialtjänsten tog initiativen* till kvinnans utflytt från UKV går det att utläsa att hon oftast flyttar till ett stödboende med mindre stöd/skydd än UKV:s boende (30 %), men i 11 % av fallen flyttar hon till ett motsvarande boende. Likt fallet när UKV tog initiativet till utflytt var det även här 0 % av kvinnorna som direkt gick tillbaka till familjen/förövarna i samband med utflytt. I 10 % av fallen flyttade hon till ett vandrarhem/ lägenhetshotell eller liknande och i 8 % av fallen till familjen/familjemedlem som inte var förövare. Se *Tabell 4, Boende efter utflytt/ initiativ till utflytt*.

Att leva i våldsamma relationer skapar ofta väldigt starka band till förövaren vilket därmed försvårar ett uppbrott. Ca 12 % av den totala populationen, oavsett vems initiativ till utflytt, går vid utskrivningstillfället tillbaka till förövaren/förövarna (*Figur 10, Boende efter utflytt (2009-2014)*). Detta är något som kan kännas som en oerhörd förlust för UKV:s verksamhet, och för samhället i stort, eftersom arbetet på skyddat boende syftar till att hjälpa och stötta kvinnorna till att leva ett liv utan våld. Att bryta upp från en våldsam relation är oftast en process och vägen till att göra sig fri från våldet kan vara olika lång. Uppbrottsprocessen kan beskrivas utifrån tre delar: det fysiska uppbrottet kan ske när kvinnan upplever att våldet blir allt för outhärdligt. Det känslomässiga uppbrottet handlar om att känslomässigt kunna bryta med den/de som har utövat våld mot henne. Den sista delen i uppbrottsprocessen handlar om att kvinnan får möjlighet att kunna se och definiera våldet och utsattheten i den tidigare relationen vilket innebär att kunna lägga skulden och ansvaren på förövaren istället för att hon lägger den på sig själv.⁷⁰ Stödarbetet på UKV innehåller alla dessa tre delar där kvinnan flyttar sig mellan de olika faserna i uppbrottsprocessen. Ibland behöver kvinnorna gå igenom dessa tre faser i flera omgångar för att kunna leva ett liv fritt från våld.

Det är viktigt att påpeka att denna rapport endast kan spegla vad som händer med kvinnorna till och med dagen då de flyttar ifrån boendet. Dock saknar UKV uppgifter om hur kvinnornas situation ser ut efter utflytt i ett längre perspektiv, då utflyttsanledning var något som antecknades vid dagen för utflytt.

Partnervåld och hedersrelaterat våld – jämförelse

Eftersom kvinnor som har utsatts för partnervåld eller hedersrelaterat våld utgör de två största grupperna som placeras på UKV kommer dessa att jämföras för att undersöka statistiskt signifikanta (och icke-signifikanta) skillnader mellan grupperna utifrån vissa utvalda variabler.

⁷⁰ (Heimer G. e., 2008, s. 72f)

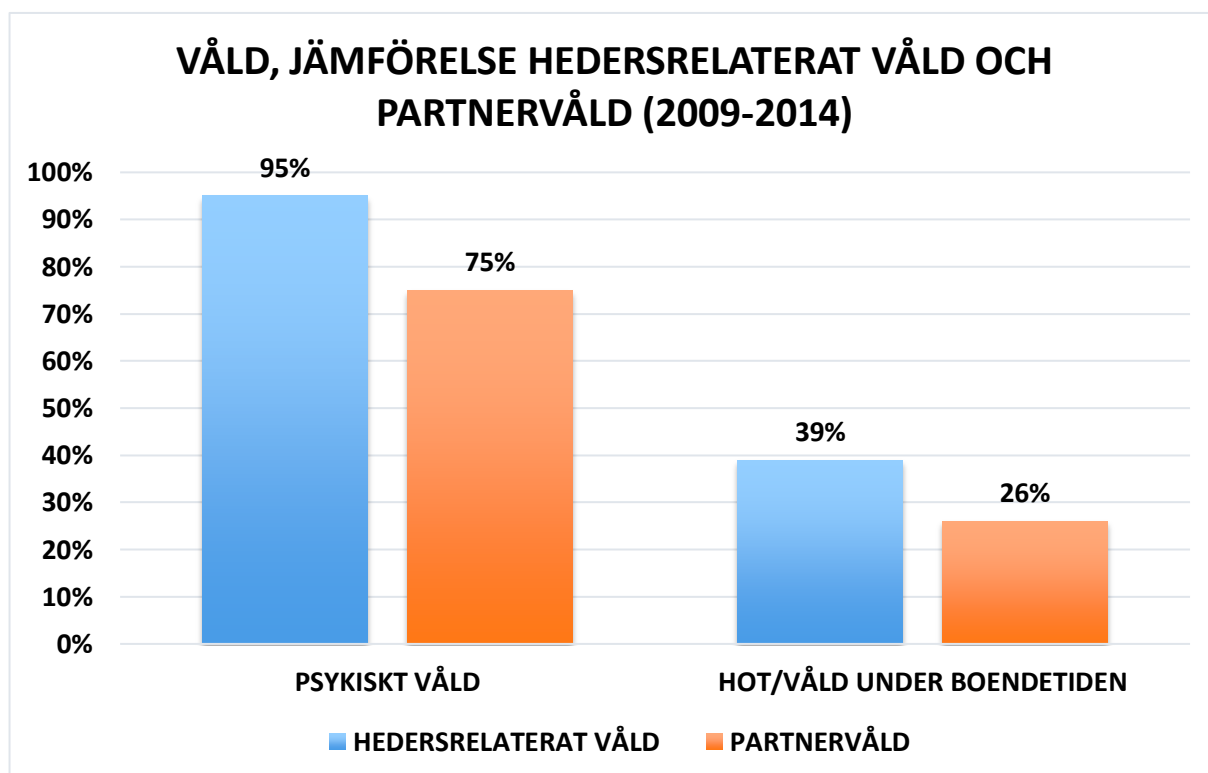
Antal boendedagar, ålder, barn, födelseplats

Kvinnor som placerades på grund av att de hade utsatts för hedersrelaterat våld (n=87) hade jämfört med kvinnor som placerades på grund av partnervåld (n=72) statistiskt signifikant fler boendedagar (84 vs 42; $t(157)=2.4;p=0.020$) men hade lägre ålder (21 vs 24; $t(157)=-4,8;p=0,080$) och i lägre grad barn (8 % vs 26 %; $\chi^2(1)=9,7;p=0.002$). En lägre ålder skulle därmed kunna förklara lägre graden av barn hos gruppen som placerats på grund av hedersrelaterat våld.

Kvinnor som placerades på grund av hedersrelaterat våld var jämfört med kvinnor som placerades på grund av partnervåld i högre grad födda utanför Sverige (91 % vs 71 %; $\chi^2(1)=10.5;p=0.001$). Dock hade grupperna samma behov av tolk vid samtal (det fanns ingen statistisk signifikant skillnad utifrån denna variabel).

Våld

Kvinnor som placerades pga. hedersrelaterat våld hade jämfört med kvinnor som placerades på grund av partnervåld i högre grad utsatts för psykiskt våld (95 % vs 75 %; $\chi^2(1)=13,8;p=0.000$), se *Figur 11*. De två grupperna som jämfördes hade liknande grad av utsatthet gällande fysiskt våld (78 % vs 88 %), sexuellt våld (25 % vs 24 %) och ekonomiskt våld (23 % vs 26 %) och tidigare våldsutsatthet (28 % vs 32 %). Grupperna hade även liknande grad av fysiska skador av våldet (13 % vs 21 %). Alla dessa jämförelser var icke-signifikanta ($p>0.05$ för alla jämförelser).

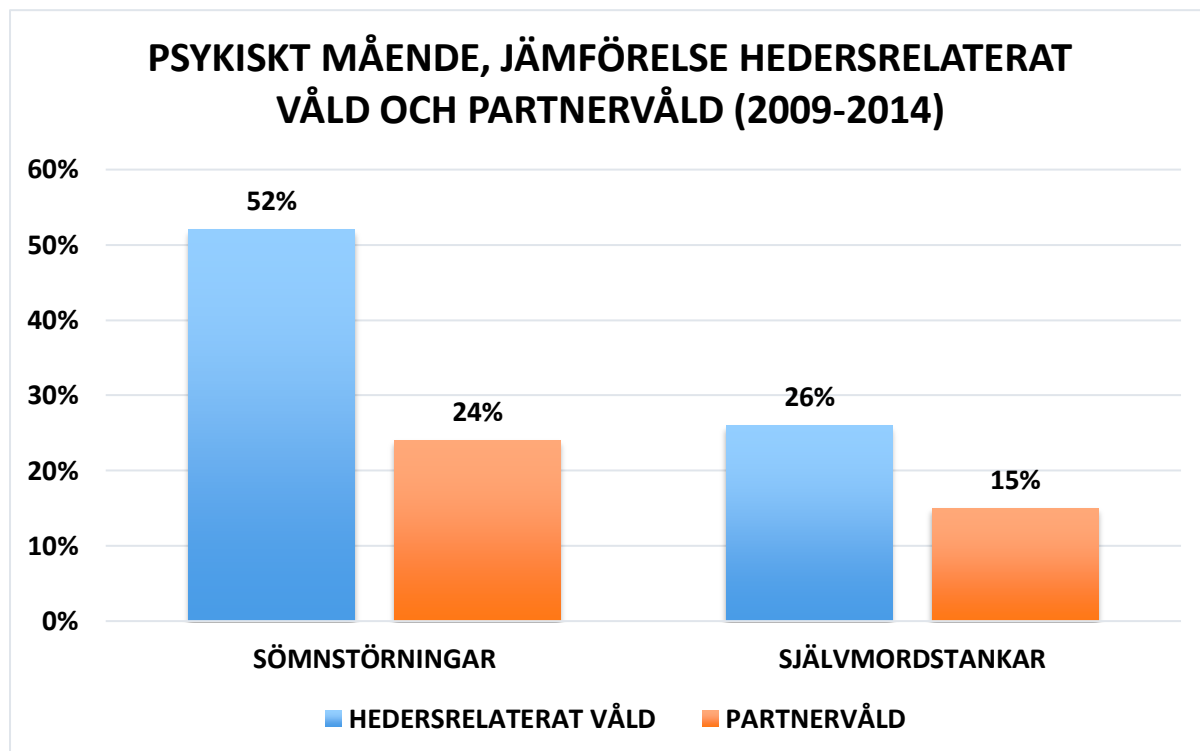

Figur 11, Våld, jämförelse hedersrelaterat våld och partnervåld (2009-2014)

En skillnad som närmade sig statistiskt signifikans ($p=0.09$) gällde graden av hot och/eller våld under boendetiden där gruppen av kvinnor som placerats på grund av hedersrelaterad våld i högre grad var utsatta (39 % vs 26 %; $\chi^2(1)=2,9;p=0.091$), jämfört med gruppen som placerades på grund av partnervåld.

Psykiskt och fysiskt mående

Grupperna skilde sig inte åt avseende akut kontakt med psykiatri (nästan 10 % i båda grupperna), medicinering av psykofarmaka (runt 20 % i båda grupperna) och inte heller gällande de två vanliga (sett till den totala populationen) psykiska besvären ångest/oro (drygt 50 % i båda grupperna) och rädsla (drygt 50 % i båda grupperna), se *Figur 12*. Dock hade gruppen kvinnor som placerats pga. hedersrelaterad problematik i jämförelse med gruppen som utsatts för partnervåld i betydligt större grad sömnstörningar, dvs. mardrömmar och/eller för mycket/litet sömn (52 % vs 24 %; $\chi^2(1)=13,0;p=0.000$). En skillnad som närmar sig statistiskt signifikans ($p=0.09$) var en högre grad av självmordstankar för gruppen som placerats pga. hedersrelaterad problematik i jämförelse med kvinnor utsatta för partnervåld (26 % vs 15 %; $\chi^2(1)=2,9;p=0.088$). Inga signifikanta skillnader gällande fysiska besvär gick att finna mellan grupperna.

Figur 12, Psykiskt mående, jämförelse hedersrelaterat våld och partnervåld (2009-2014)

Diskussion

Utifrån denna jämförelse går det att se att gruppen av kvinnor som placerades pga. hedersrelaterad problematik var i högre grad född utanför Sverige. Dessa kvinnor hade betydande högre grad av utsatthet för psykiskt våld och utsattes i högre grad av hot och/eller våld under boendetiden. Kvinnorna utsatta för hedersrelaterat våld led i betydande högre grad av sömnstörningar (mardrömmar, för lite/mycket sömn) och hade i högre grad självmordstankar.

I själva definitionen av hedersrelaterat våld ligger att kvinnan utsatts för hot och våld av ett kollektiv. Resultatet som visar att dessa kvinnor i högre grad utsattes för hot och/eller våld under boendetiden gör att kvinnan blir extra utsatt i och med upprottet med sin familj/sammanhang eftersom hon därför har, och fortsätter, hotas och utsätts för våld av flera personer. Detta resultat kan därför möjliggöra bidra till förståelsen för hennes försämrade sönmönster och hennes högre grad av självmordstankar. Som nämnt i tidigare diskussioner kan faktorn av att vara relativt ny i Sverige också bidra till att dessa kvinnor befinner sig i en särskilt sårbar situation. Generellt sett är ovan nämnda problem vanliga i båda grupperna men denna jämförelse betonar att de extra viktigt att vara uppmärksam på psykisk ohälsa och fortsatta hot under boendetiden i gruppen som utsätts för hedersrelaterat våld.

Psykiatrisk problematik, saknar bostad och människohandel/prostitution

De kvinnor som placeras på UKV på grund av psykiatrisk problematik, att de saknade bostad eller att de hade utsatts för människohandel/prostitution utgjordes av väldigt få personer vilket gör det svårt att kunna säga något generellt om dessa två grupper. Det går att se att vissa kvinnor i dessa grupper hade varit våldsutsatta tidigare i livet men det blir svårt att kunna säga något mer allomfattande om dessa kvinnor eftersom urvalet är väldigt litet (psykiatrisk problematik - 5 st kvinnor; saknar bostad - 11 st kvinnor; människohandel/prostitution – 16 st).

En siffra som var utmärkande för de kvinnor som hade utsatts för människohandel/ var att 88 % av dessa kvinnor kom från ett europeiskt land (endast 6 % av den totala gruppen var födda i Sverige, regionen Asien utgjordes av 6 % och för resterande 6 % saknades uppgift om härkomst). Utmärkande var även att samtliga kvinnor som placerats på UKV pga. människohandel/prostitution bodde i KB men ingen flyttade vidare till STL. I genomsnitt bodde dessa kvinnor 26 dagar i KB.

Läsning av journalerna

Ett annat resultat, dock ej direkt relaterat till utvärderingens frågeställningar, var att ta sig an journalerna och dess innehåll. Att läsa och analysera journaler om våldsutsatta kvinnors erfarenheter har varit känslomässigt betungande. Parallellt med att läsa om kvinnornas oerhörda utsatthet har metoden krävt en strukturerad och kvantitativ genomgång av journalerna vilket ibland har varit en

svår balansgång mellan att kunna relatera till, och påverkas av, kvinnornas berättelser och att också behöva röra sig framåt i processen genom att koda journalerna. Läsningen av journalerna har inneburit en monolog med kvinnorna, där texten är den enda som talar, snarare än en dialog mellan mig och texten/kvinnans berättelse - något som arbetet med de våldsutsatta kvinnorna på UKV vanligtvis består av. Att inte kunna påverka och hjälpa kvinnorna i deras situation, samt att inte kunna ställa följdfrågor, har därför varit frustrerande och svårt emellanåt.

Slutsatser

Syftet med denna studie var att kartlägga och utvärdera kvinnornas erfarenhet av våld, psykisk och fysisk (o)hälsa, samt kontakten med olika samhällsinstanser, utifrån journaler. För att relatera tillbaka till studiens frågeställningar kommer resultaten att kort sammanfattas utifrån respektive frågeställning.

Vilken typ av våld hade kvinnorna utsatts för?

Största grupperna som placerades på UKV utgjordes av kvinnor som varit utsatta för partnervåld och hedersrelaterat våld. Psykiskt, fysiskt och sexuellt våld vanligast (oftast hade kvinnorna varit utsatta för flera olika typer av våld). En närstående till kvinnan var i de flesta fall förövare, majoriteten av fallen en man (men kvinnor förekom också som förövare). Att ha varit våldsutsatt tidigare i livet samt att fortsätta utsättas för våld och hot under boendetiden var vanligt.

Hur hade kvinnorna påverkats fysiskt och psykiskt av våldet som de hade utsatts för?

Ångest/oro, rädsla och sömnstörningar var de vanligast psykiska åkommorna. Var femte kvinna uttryckte också suicidtankar under boendetiden. De vanligast fysiska besvären var huvudvärk/värk i kroppen, samt trötthet och magbesvär. Drygt var femte kvinna hade behov av någon form utav psykofarmaka under boendetiden.

Hur såg kvinnornas kontakter med olika samhällsinstanser ut under boendetiden?

Överlag gick det att se att kvinnans sysselsättningsgrad sjönk när hon flyttade till UKV. Att etablera sig på arbetsmarknaden, samt att hitta en ny utbildningsplats var en utmaning för, och i arbetet med, kvinnorna.

Angående kvinnornas kontakt med vården hade var sjätte kvinna fysiska skador av våldet hon utsatts för och majoriteten av dessa kvinnor sökte på läkarvård för dessa skador. Drygt var femte kvinna hade en terapeutisk samtalskontakt under boendetiden (kurator, terapeut, psykolog eller psykiatriker) som i vissa fall förmedlades via primärvården. Var tionde kvinna besökte en psykiatrisk akutmottagning under boendetiden och drygt hälften av dessa lades in på psykiatrisk avdelning under en tidsperiod.

Kontakten med polismyndigheten i samband med våldet varierade men nästan var tredje kvinna som hade utsatts för våld valde att polisanmäla våldet.

Sammanfattningsvis har syftet med denna utvärdering varit att öka kunskaperna om våldsutsatta kvinnor för att i ett bredare perspektiv kunna förbättra våldsutsatta kvinnors situation. De två största

grupperna som placeras, kvinnor utsatta för partnervåld och hedersrelaterat våld, uppvisar stor grad av våldsutsatthet och psykisk ohälsa.

En slutsats som kan dras utifrån utvärderingens resultat är att en grupp som kan ses som extra sårbara och som är i stort behov av extra hjälp och stöd är kvinnor har varit utsatta för hedersrelaterat våld. Denna grupp är i högre grad född utanför Sverige och svårigheter som därför kan uppstå är att de inte pratar svenska, att de är nya i Sverige och därmed saknar kontakter och nätverk i Sverige och att de saknar kunskap om det svenska samhället. En annan svårighet för kvinnor som är nyanlända (men även för kvinnor födda i Sverige) kan vara en misstänksamhet mot polisen – att de inte känner tilltro till dem och att de upplever en rädsla för att polisanmäla våldet eftersom det finns en risk att anmälan läggs ned. Kvinnor som placerats pga. hedersrelaterat våld har ofta blivit utsatta, och därmed är i behov av att bryta med, stora delar av sina nära relationer (familj, partner och annan släkt) vilket skapar en stor känsla av ensamhet och otrygghet – något som också påverkar kvinnans psykiska hälsa (genom högre grad av sömnstörningar och självmordstankar). Ytterligare insatser med fokus på kvinnornas psykiska ohälsa skulle därför vara en rekommendation utifrån utvärderingens resultat.

Resultaten visar även att hot och/eller våld mot kvinnorna fortsätter under boendetiden. Vikten av att kvinnorna får bo skyddat och att få stöd i att hantera effekterna av våldet som kvinnan utsatts för innan och under boendetiden blir därför central. Att skyddade boenden har dygnet-runt-personal med mottagande och stöd under dagens alla timmar är även det en stark rekommendation. Värdet av fortbildning om psykisk ohälsa och en interkulturell kompetensutveckling för personalen på skyddat boende bör också ses som vidare utvecklingsområden i dessa verksamheter. Även gällande kvinnornas tillgång till tolk, för att på så sätt kunna tillgodose sig det stöd som hon behöver under tiden på skyddat boende, är av oerhörd vikt för kvinnans välmående och självständighet.

Avslutande ord

I denna utvärdering har det empiriska material som insamlas vid läsningen av journalerna i samtliga fall utgått från den skrivna journalanteckningen vilken är baserad på kvinnans egen berättelse. Det har inte funnits någon ambition att reda ut huruvida kvinnans berättelse var "sann" eller inte, och inte heller har det på något sätt varit möjligt att exempelvis få fram bevis för vad kvinnan har utsatts för. Väl känt inom forskningsfältet om våld mot kvinnor är att kvinnor snarare underdriver än överdriver det våld som de har blivit utsatta för, samt att få polisanmäler eller berättar för någon om våldet.⁷¹ Kvinnor som blivit utsatta för våld har även generellt sett en låg benägenhet att prata med familj, vänner eller något professionell om sina upplevelser.⁷² Med utgångspunkt i den tidigare forskningen, samt utifrån UKV:s syn på våldsutsatta kvinnors situation och livsvillkor, så är tron på kvinnans berättelse i mötet med henne en fundamental del i arbetet med våldsutsatta kvinnor på UKV – detta har även legat till grund för synen på både materialet och resultaten. Det är därför möjligt att tänka sig att siffrorna rimligen skulle vara ännu högre exempelvis gällande graden av utsatthet för olika typer av våld och gällande nivåerna av psykisk och fysisk ohälsa. Vidare forskning inom detta område efterfrågas därför.

En mer långtgående uppföljande kontakt med kvinnorna efter att de bott på skyddat boende saknas i UKV:s verksamhet och information saknas även inom forskningsfältet för (mäns) våld mot kvinnor. I denna studie har kvinnans boende efter UKV kartlagts, men svårigheten att få kontakt med kvinnorna som flyttat ifrån ett skyddat boende har gjort detta område svårt att studera. Därför efterfrågas mer kunskap om vad som händer med kvinnor efter tiden på skyddat boende. En ytterligare fråga som vore intressant att undersöka vidare är: vad får de kontakter med olika samhällsinstanser (skola, vårdkontakter, polisanmälningar, de akuta stödsamtalen på boendet osv.) som har etablerats under tiden på skyddat boende för effekter på kvinnans mående och upplevelse av trygghet i ett längre perspektiv. Vidare skulle det behövas mer forskning kring erfarenheter av våld och psykisk/fysisk ohälsa hos kvinnor som blivit utsatta för människohandel/prostitution.

Sammanfattningsvis har denna utvärdering bidragit med ytterligare en bit kunskap om våldsutsatta kvinnors erfarenheter och gett rekommendationer om fortsatt arbete på skyddat boende och vidare forskningsidéer.

Tack

Slutligen vill jag sända ett stort tack till kvinnorna på boendet, till all personal på Unga Kvinnors Värn, samt till Elisabeth Stenberg som varit initiativtagare till, och handledare av, utvärderingsprojektet.

⁷¹ (Frenzel, 2014:8, s. 76)

⁷² (Heimer G. , 2013, s. 67)

Litteraturförteckning

- Agevall, C. R. (2010). *Våldsutsatta kvinnor berättar – en utvärdering av projekt Karin*. Rikspolisstyrelsen.
- Bak, M. (2007). *Utvärdering av Grynings skyddade boende för personer som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld*. Länsstyrelsen Västra Götalands Län, enheten för Integration och Jämställdhet.
- Bergström, H. (2012). *Under och efter skyddat boende. Stöd till våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund*. Somaya kvinno- och tjejjour.
- Billquist, L. J. (2001). Sociala akter som empiri. Om möjligheter och svårigheter med att använda socialarbetarens dokumentation i forskningssyfte. *Socialvetenskaplig tidskrift, nr 1*.
- Brottsbalk. (1962:700).
- Brottsförebyggande rådet. (2013). *Hatbrott 2012 - Statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott*.
- Brottsofferjouren Luleås hemsida, Ekonomiskt våld*. (den 07 08 2014). Hämtat från Brottsofferjouren Luleås hemsida:
<http://www.lulea.boj.se/?c=318&pg=179&PHPSESSID=9c2eece768f092e5348d841402018972>
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder, 2:a upplagan*. Liber.
- BRÅ. (2014). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ. (den 28 10 2014). *Misshandel mot kvinnor*. Hämtat från Brottsförebyggande rådets hemsida:
<http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/kvinnomisshandel.html>
- Centrala etikprövningsnämnden. (2013). *Personuppgifter i forskningen – vilka regler gäller?*
- Datainspektionen. (2015). Enligt handläggare Salomeh Fanaei. Stockholm.
- Eduards, M. (2007). *Kroppspolitik. Om Moder Svea och andra kvinnor*.
- Eldén, Å. (2009). *Våld och kontroll i hederns namn – en manual*. Gryning vård ABs skyddsboende; Stockholms stads skyddade boende och stöd- och rådgivningscenter, Kruton.
- Eldén, Å. J. (2005). *Med våldsutsatta unga kvinnor i fokus – en utvärdering av det skyddade boendet Krutons verksamhet*. Uppsala: Avdelningen för samhällsvetenskaplig genusforskning, Uppsala universitet.

- Eliasson, M. E. (2006). *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Sveriges kommuner och landsting (SKL).
- Enander, V. H.-L. (2013). *Att följa med samtiden – Kvinnojournrörelse i förändring*.
- Esaiasson, P. e. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad, 3:e upplagan*. Norstedts Juridik.
- Frenzel, A. (2014:8). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Brottsförebyggande rådet.
- Ghazinour, M. H. (2007). *Hur fungerar skyddat boende? Delrapport 2 från den nationella utvärderingen av regeringens insatser mot hedersrelaterat våld*. Umeå: Umeå Centre for Evaluation Research (UCER).
- Grausne, J. (2005). *Utvärdering av kvinnoboendet Siri. Ett skyddat boende för kvinnor*. Utvärderingsenheten, Uppsala kommuns gemensamma utvärderingsresurs.
- Gustafsson, N. (2013). *Våldsutsatta kvinnor – en kvalitativ studie om föreställningar hos personalen på skyddat boende för våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola, Institutionen för socialt arbete, examensarbete 20hp.
- Heimer, G. (2013). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid.
- Heimer, G. e. (2008). *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*.
- Hermansson, K. (2011). *Beskrivning och utvärdering av ideella kvinnojourer*. Karolinska Institutet och Forum – Forskningscentrum för psykosocial hälsa.
- Hoffer, R. (2010). *Bemötande av våldsutsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna, verk 2008/332*. Statens folkhälsoinstitut.
- Jacobsen, D. I. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Studentlitteratur.
- Karlsson Vargas, M. (2013). *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Socialstyrelsen .
- Lilja, S. (2014). *Våld i nära relationer – En regional handbok*. Region Halland och Länsstyrelsen i Hallands Län, de halländska kommunerna, Kvinnojouren i Falkenberg, Polisen, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten .
- Lundkvist, F. W. (2004). *Polisens bemötande av våldsutsatta kvinnor*. Umeå: Umeå Universitet, Polisutbildningen.
- MacKinnon, C. (2006). *Are Women Human? And other International Dialogues*.
- Medicinska forskningsrådet. (2003). *Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning. Forskningsetisk policy och organisation i Sverige*.

- Meeuwisse, A. e. (2009). *Forskningsmetodik för socialvetare*. (A. Meeuwisse, Red.)
- Migrationsverkets hemsida, *Asylregler*. (den 01 07 2014). Hämtat från <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Asylregler.html>
- Migrationsverkets hemsida, *Fakta om uppehållstillstånd och migration*. (den 29 04 2014). Hämtat från <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Fakta-om-uppehållstillstand.html>
- Migrationsverkets hemsida, *Resa från Sverige*. (den 30 06 2014). Hämtat från <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Resa-fran-Sverige.html>
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (den 29 08 2014). *Medicinska och psykosociala konsekvenser av våld i nära relationer*. Hämtat från http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/Medicinska_och_psykosociala_konsekvenser/
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (den 07 08 2014). *Våld i samkönade relationer*. Hämtat från Nationellt Centrum för Kvinnofrids hemsida: http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_samkonade_relationer/Vald_i_samkonade_relationer_ammesguide/
- Norén, J. (2009). *Utveckling pågår. En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner*. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).
- Offentlighets- och sekretesslagen 2009:400. (u.d.).
- Olsson, E. (2008). *Våldsutsatta kvinnors upplevelser av socialtjänsten – en kvalitativ studie av verksamheten FRIDA i Katrineholm*. Örebro Universitet.
- Patientdatalagen. (2008:355). Patientdatalagen 2008:355.
- Pence, E. o. (den 07 08 2014). *Makt och kontrollhjulet ("Power and Control Wheel")*. Hämtat från The Duluth Model: <http://www.theduluthmodel.org/pdf/PowerandControl.pdf>
- Personuppgiftslagen. (1998:204). Personuppgiftslagen .
- Regionala etikprövningsnämnden. (2014). Enligt handläggare Joachim Rosenquist via mailkorrespondans. Stockholm: Regionala etikprövningsnämnden.
- Reyes, P. M. (2008). *Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld. Dokumentation från nationellt samråd i Stockholm, april 2008*. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms Län.
- Reyes, P. M. (2011). *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av en nationell kartläggning*. Länsstyrelserna.

- RFSL:s Brottsjourns hemsida, Vad är hatbrott?* (den 07 08 2014). Hämtat från <http://www.rfsl.se/brottsoffer/?p=4271>
- Röda Korsets hemsida, Papperslösa.* (den 07 08 2014). Hämtat från <http://www.redcross.se/papperslosa>
- Skatteverket, Sekretessmarkering.* (den 29 09 2014). Hämtat från <https://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter/sekretessmarkering.4.76a43be412206334b89800022975.html>.
- Socialstyrelsen. (2010). Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.
- Socialstyrelsen. (2012). *Sekretess- och tystnadspliktsgränser – i Socialtjänsten och i hälso- och sjukvård.*
- Socialstyrelsen. (2013). Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende. 2013-9-2. Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2013). *Är behandlingshem skyddiga att dela sin dokumentation med socialnämnd och anhöriga?* Hämtat från Socialstyrelsen hemsida: <http://www.socialstyrelsen.se/etikisocialtjansten/arbehandlingshemskyddigaattdel>
- Socialstyrelsen. (2015). *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter. Ett kunskapsunderlag för primärvården.*
- Socialstyrelsen, Kvalitetsindikatorer för skyddade boenden. (den 26 11 2013).
- Socialstyrelsen, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende, 4 kap, 1§. (2003). *SOSFS 2003:20.*
- Socialstyrelsen, Våld – Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.* (2011).
- Socialtjänstförordningen, enligt 8 kap, 2 § och 5 §. (u.d.).
- Socialtjänstlagen 2001:453. (2001).
- Statistiska Centralbyrån. (den 31 12 2013). *Befolkningsstatistik, Befolkning efter födelseland och ursprungsland.* Hämtat från Statistiska Centralbyråns hemsida: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/
- Sundgren Grinups, B. (2012). *Kvinnoboendet Elsa i Norrköpings kommun. Utvärdering februari 2012.* Uppdragsgivare: Norrköpings kommun, uppdragstagare: BSG utveckling AB.
- Tengström, A. (2011). *Utvärdering av socialtjänstens och ideella kvinnojourers insatser för våldsutsatta kvinnor.* Karolinska Institutet och Forum Forskningscentrum för psykosocial hälsa.

- Thörn, M. (2014). *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013*. Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- Unga Kvinnors Värn. (2013). Verksamhetsplan 2013 för Stiftelsen Unga Kvinnors Värn.
- Unga Kvinnors Värn. (2014). *Skyddat boende - och sen? Erfarenheter i mötet med unga kvinnor utsatta för människohandel*.
- Unga Kvinnors Värn. (2014). UKV:s definition .
- Unga Kvinnors Värn. (den 29 08 2014). *Unga Kvinnors Värns historia*. Hämtat från Unga Kvinnors Värn: <http://www.ukv.se/om-oss/historia/>
- Unga Kvinnors Värn. (08 2014). Utifrån samtal med personal Ingrid Strindberg och verksamhetschef Elisabeth Stenberg.
- Unizon. (den 16 12 2015). *Våld i nära relationer*. Hämtat från Unizons hemsida: <http://unizon.se/mans-vald-mot-kvinnor/vald-i-nara-relationer>
- Unizons hemsida, Uppehållstillstånd pga anknytning - tvåårsregeln*. (den 16 12 2015). Hämtat från <http://unizon.se/node/5803>
- Utlänningslagen 2005:716. (2005).
- Vetenskapsrådet. (2007). *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial*.
- Yahaya, R. (2011). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – I arbetet med våldsutsatta kvinnor på skyddat boende*.,. Stockholms Universitet, Institutionen för socialt arbete, Masteruppsats.